

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เป็นบทที่อ้างอิงหลักการทฤษฎีและวิธีการงบประมาณแบบต่าง ๆ การจัดตั้งและจัดสรรงบประมาณตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาแห่งชาติ ดังนี้

- 2.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับงบประมาณ
 - 2.1.1 ความหมายของงบประมาณ
 - 2.1.2 ความเป็นมาของระบบงบประมาณ
 - 2.1.3 ประเภทของงบประมาณ
- 2.2 วงจรงบประมาณ
- 2.3 การจัดตั้งและการจัดสรรงบประมาณ
- 2.4 แนวปฏิบัติในการบริหารแผนงาน/โครงการและงบประมาณประจำปี
- 2.5 เกณฑ์มาตรฐานกับการจัดตั้งจัดสรรงบประมาณ
- 2.6 แนวการนำเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนไปใช้ในการขอจัดตั้งงบประมาณ
- 2.7 การจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาและการขอจัดตั้งงบประมาณประจำปี
- 2.8 บทบาทและหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดและสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ

2.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับงบประมาณ

2.1.1 ความหมายของงบประมาณ

ประพันธ์ สุริหาร (2530) กล่าวว่า คำว่า งบประมาณซึ่งในภาษาอังกฤษใช้คำว่า BUDGET ในภาษาฝรั่งเศสว่า BOUGETTE หมายถึง กระเป๋าหนังใบใหญ่ซึ่งเสนาบดีคลัง (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง) ใช้บรรจุเอกสารต่างๆ ที่แสดงถึงความต้องการของประเทศ

และทรัพยากรที่มีอยู่ไปแถลงต่อรัฐสภาและต่อมาความหมายของคำว่า Budget ก็ค่อย ๆ เปลี่ยนจากกระเป๋ามาหมายถึงเอกสารต่าง ๆ ที่บรรจุในกระเป๋านั้น

โพตาล ชัยมงคล (2517) ศึกษาไว้ว่า งบประมาณคือ แผนสำหรับการใช้จ่ายเงินในรัฐวิสาหกิจหรือรัฐบาลในชั่วระยะเวลาหนึ่งอันแน่นอน ซึ่งฝ่ายบริหารจะเป็นผู้จัดเตรียมและนำเสนอต่อฝ่ายนิติบัญญัติเพื่อขออนุมัติก่อนที่จะดำเนินการตามแผนนั้น และหมายถึงแผนที่แสดงออกมาในรูปของตัวเงินสำหรับชั่วระยะเวลาหนึ่งอันหมายถึงโครงการดำเนินงานของรัฐบาลและวิธีการที่จะหาเงินมาใช้จ่ายตามโครงการนั้น และคำจำกัดความที่น่าจะเหมาะสมที่สุด ได้แก่ คำจำกัดความของศาสตราจารย์ Frank P. Sherwood กล่าวว่างบประมาณ คือ แผนเบ็ดเสร็จ ซึ่งแสดงออกในรูปตัวเงินแสดงโครงการดำเนินงานทั้งหมดในระยะเวลาหนึ่ง แผนนี้จะรวมถึงการกะประมาณบริการกิจกรรม โครงการและค่าใช้จ่ายตลอดจนทรัพยากรที่จำเป็นในการสนับสนุนในการดำเนินงานให้บรรลุตามแผนนี้ย่อมประกอบด้วยการกระทำ 3 ขั้นตอนด้วยกัน คือ (1) การจัดเตรียม (2) การอนุมัติ (3) การบริหาร

ณรงค์ สัจพันโรจน์ (2537) อธิบายไว้ว่า ความหมายของนักการบัญชีงบประมาณ คือ เอกสารอย่างหนึ่งประกอบด้วยข้อความ และตัวเลขซึ่งเสนอขอรายจ่ายเพื่อรายการและวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ข้อความจะพรรณนาถึงรายการค่าใช้จ่ายและมีตัวเลขแนบอยู่ด้วยทุกรายการหรือทุกวัตถุประสงค์

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้ความหมายว่างบประมาณหรือบัญชีหรือจำนวนเงินที่กำหนดไว้เป็นรายรับและรายจ่าย

จากคำจำกัดความดังกล่าว งบประมาณจะมีความหมายสอดคล้องกันอยู่คือ งบประมาณการรับ-จ่ายเงินล่วงหน้าหรือเป็นตัวเลขในบัญชีที่แสดงจำนวนเงินรับ-จ่ายเท่านั้น

2.1.2 ความเป็นมาของงบประมาณ

การจัดทางงบประมาณในแบบปัจจุบันได้เริ่มมีขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศอังกฤษในราวคริสต์วรรษที่ 16-17 ซึ่งเป็นสมัยที่สภาผู้แทนราษฎรได้ประสบความสำเร็จในการส่งวนอำนาจที่จะอนุมัติรายได้และรายจ่ายของรัฐบาล ซึ่งจะเห็นได้ว่าการจัดทางงบประมาณในแบบปัจจุบันนี้มีความสัมพันธ์กับวิวัฒนาการของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพราะในการปกครองระบอบ

นี้ประชาชนต้องการควบคุมการรับและจ่ายเงินของรัฐบาล กล่าวคือ ต้องการทราบว่ารัฐบาลจะเก็บภาษีอะไรเท่าไร และจะนำเงินภาษีอากรที่รัฐบาลเรียกเก็บจากประชาชนนั้นไปใช้จ่ายในเรื่องอะไรเท่าไร คัดค้านเพียงไรหรือไม่

ต่อมาในคริสต์ศตวรรษที่ 18 จึงได้มีการจัดท่างบประมาณแผ่นดินขึ้นในประเทศต่าง ๆ ในภาคพื้นยุโรป ในปัจจุบันนี้ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกก็มีการจัดท่างบประมาณแผ่นดินกันทั้งนั้น การจัดท่างบประมาณนั้นรัฐบาลกลางเป็นผู้จัดทำขึ้นก่อน ต่อมาจึงได้ขยายขอบเขตไปถึงรัฐบาลหรือองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานธุรกิจใหญ่ ๆ ของเอกชน

แรกเริ่มนั้น การจัดท่างบประมาณแผ่นดินมีขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ทางการเมืองและการคลังเท่านั้น คือ เพื่อให้ฝ่ายนิติบัญญัติใช้งบประมาณแผ่นดินเป็นเครื่องมือควบคุมการบริหารงานของรัฐบาลและเพื่อจัดระเบียบการใช้จ่ายเงินของรัฐบาล แต่ในปัจจุบันนี้ได้เป็นระเบียบการใช้จ่ายเงินของรัฐบาลและเป็นที่ยอมรับกันว่านอกจากวัตถุประสงค์ทางการเมืองและการคลังแล้ว การจัดท่างบประมาณแผ่นดินยังมีวัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจและสังคมอีกด้วย (ณรงค์ สัจพันโรจน์, 2537)

2.1.3 ประเภทของงบประมาณ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) แบ่งงบประมาณเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 2 ประเภท คือ

- 1) งบประมาณตามนโยบายงบประมาณ (Budget Policy)
- 2) งบประมาณตามบทบาทของงบประมาณ (Budget Roles) และระบบงบประมาณ

แบบ Block Grant

งบประมาณตามนโยบายงบประมาณ(Budget Policy)แบ่งตามนโยบายงบประมาณเป็น 3 ประเภทคือ

(1) งบประมาณเกินดุล (Surplus Budget) ได้แก่ งบประมาณที่มีรายได้สูงกว่ารายจ่าย การเลือกใช้นโยบายเกินดุลนี้ เนื่องจากรัฐต้องการแก้ปัญหาเงินเฟ้อด้วยวิธีเก็บภาษีอากรเข้าคลังให้ได้มากกว่างบประมาณที่รัฐจ่ายออกไป

(2) งบประมาณขาดดุล (Deficit Budget) ได้แก่ งบประมาณที่มีรายจ่ายสูงกว่ารายได้ งบประมาณประเภทนี้เนื่องจากรัฐใช้นโยบายแก้ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำหรือภาวะ

ที่รัฐจำเป็นต้องใช้จ่ายเงินเป็นจำนวนมากเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ รัฐจึงจำเป็นต้องยอมใช้จ่ายเงินมากกว่าจำนวนภาษีอากรที่เก็บได้ ส่วนเงินที่ขาดอยู่รัฐอาจใช้วิธีกู้ยืมจากสถาบันการเงินระหว่างประเทศหรือในประเทศได้

(3) งบประมาณสมดุล (Balanced Budget) ได้แก่ งบประมาณที่มีรายได้ออกกับรายจ่ายเท่ากัน งบประมาณประเภทนี้เป็นงบประมาณที่รัฐใช้ขึ้นนโยบายประหยัดค่าใช้จ่ายเท่าที่มีเงิน ใช้จ่ายเท่าที่เก็บภาษีอากรได้นักวิชาการบางท่านแสดงความคิดเห็นว่านโยบายประเภทนี้ไม่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศรัฐบาลไม่มีความสามารถพอจึงใช้นโยบายงบประมาณสมดุลเพียงเพื่อรักษาสถานะทางการเงิน หรือรักษาเสถียรภาพของรัฐบาลเองให้พออยู่ได้เท่านั้น รัฐบาลไม่กล้าพอที่จะจัดงบประมาณให้เกิดผลในการพัฒนาประเทศหรือแก้ไขวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ได้

งบประมาณตามบทบาทของงบประมาณ (Budget Roles) แบ่งเป็น 4 ประเภท คือ

(1) งบประมาณแบบแสดงรายการ (Line Item Budgeting System) เป็นระบบงบประมาณที่เก่าแก่ที่สุดและใช้กันอย่างแพร่หลาย ระบบงบประมาณแบบนี้เน้นสิ่งที่จะใช้จ่ายมากกว่าเน้นงานที่ประสงค์จะทำกล่าวคือแสดงหมวดค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำเนินงานของส่วนราชการต่าง ๆ เช่น หมวดเงินเดือน หมวดค่าจ้างประจำ หมวดค่าตอบแทน หมวดค่าวัสดุและหมวดครุภัณฑ์ เป็นต้น ในการจัดทำงบประมาณประจำปีก็ยึดจำนวนและรายละเอียดของงบประมาณปีที่ผ่านมา เป็นพื้นฐานในการประมาณค่าใช้จ่ายสำหรับปีต่อไป ส่วนใหญ่ผู้จัดทำงบประมาณต่างก็มุ่งหวังที่จะได้รับงบประมาณเพิ่มขึ้นทุกปี จึงพยายามประมาณการค่าใช้จ่ายให้สูงขึ้นกว่าปีก่อนเสมอ ทำให้ยอดงบประมาณในแต่ละปีขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้การจัดทำงบประมาณตามระบบนี้ จะไม่สามารถทราบได้ว่าในรายจ่ายต่าง ๆ นั้นจะอำนวยความสะดวกงานอะไรและเพียงใดบ้าง จึงทำให้รัฐบาลไม่สามารถใช้งบประมาณเป็นเครื่องมือควบคุมการปฏิบัติงานตามแผนงานที่กำหนดไว้ได้

(2) ระบบงบประมาณแบบแสดงผลงาน (Performance Budget) เป็นระบบที่นำมาใช้เพื่อที่จะแก้ไขจุดอ่อนของระบบงบประมาณแบบแสดงรายการ คือ เป็นการจัดเตรียมงบประมาณแบบแสดงรายการคือ เป็นการจัดเตรียมงบประมาณแบบปฏิบัติการที่มุ่งแสดงผลได้ของการดำเนินงานโปรแกรมด้านต่าง ๆ แทนที่จะแสดงรายการใช้จ่ายเป็นหมวดต่าง ๆ ตามแบบแสดงรายการเพียงอย่างเดียวงบประมาณตามระบบนี้ข้อดีอยู่ที่สามารถเชื่อมโยงจุดหมายปลายทาง

กับวิถีทางให้เห็นอย่างกว้าง ๆ โดยเน้นการกำหนดนโยบายประกอบในการทางงบประมาณประจำปี และในการพิจารณาทางงบประมาณโดยส่วนรวมโครงการต่าง ๆ ต้องมีการแข่งขันซึ่งกันและกัน การวิเคราะห์ต้องนำนโยบายและโครงการต่าง ๆ มาเปรียบกันทั้งหมด ส่วนข้อเสียก็คือภาระในการคำนวณงบประมาณมีมากขึ้น การตกลงยินยอมซึ่งกันและกันระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ทำได้ยากมากขึ้น หลักเกณฑ์จะประกอบการตัดสินใจว่าจะจัดสรรงบประมาณอย่างไร จึงจะเหมาะสมยังไม่พร้อมทั้งนี้เนื่องจากขาดระบบบัญชีที่ดี จึงไม่สามารถประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงบประมาณที่แน่นอนได้

3) ระบบงบประมาณแบบแผนงานโครงการ PPBS/ (Planning Programming Budgetting System) เป็นระบบที่นำไปใช้เพื่อแก้ไขจุดอ่อนของระบบงบประมาณแบบแสดงรายการและแบบแสดงผลงาน กล่าวคือ พยายามที่จะเชื่อมโยงงบประมาณประจำปีเข้ากับวัตถุประสงค์ของภาครัฐบาลตามที่ได้กำหนดไว้ในแผนระยะยาวของประเทศ งบประมาณระบบนี้สามารถนำมาใช้ได้เป็นอย่างดีในประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลาย เพราะตามปกติแล้วแผนพัฒนามักมีระยะเวลา 3 ปี หากงบประมาณประจำปีมิได้ถูกนำมาใช้ในลักษณะที่เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติตามแผนดังกล่าวแล้วการวางแผน ก็จะไม่ประสบผลสำเร็จอย่างไรก็ตามสาระสำคัญของงบประมาณระบบนี้ได้เน้นในเรื่องการวางแผน การจัดทำแผน จัดทำโครงการการวิจัยสถิติ ศักดิ์ศาสตร์ ในการวิเคราะห์ต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น ดังนั้น การที่ระบบงบประมาณแบบแผนงานโครงการจะประสบผลสำเร็จได้ ก็จำเป็นต้องมีการปรับปรุงระบบวางแผน การปรับปรุงแผน การติดตามผลงาน และการประเมินผลงานรวมทั้งต้องมีการปรับปรุงระบบข้อมูลและมีระบบบัญชีที่ดีด้วย

4) ระบบงบประมาณจากฐานที่ศูนย์ ZBBS (Zero-Base Budgetting System) เป็นระบบงบประมาณที่เปลี่ยนจากการมุ่งวิเคราะห์รายละเอียดของโครงการในระบบไม่มุ่งปรับกลยุทธ์ประโยชน์ของโปรแกรมต่าง ๆ ที่มีให้เลือกซึ่งเป็นการจัดทางงบประมาณ โดยมีได้คำนึงถึงค่าใช้จ่ายเดิมเงินปีก่อนๆแต่จะใช้ฐานที่ศูนย์เป็นหลักในการกำหนดค่าใช้จ่าย โดยการกำหนดให้หน่วยงานกำหนดชุดตัดสินใจ (Decision Package) และจัดลำดับความสำคัญก่อนหลังของโครงการต่าง ๆ ในแต่ละโปรแกรมตั้งแต่สำคัญน้อยที่สุด สำคัญปานกลางและสำคัญมากที่สุดที่จะช่วยขยายโปรแกรมให้กว้างขวางขึ้น ชุดการตัดสินใจนี้เป็นลักษณะการจัดทำที่เสนอจากเบื้องล่างสู่เบื้องบน (Bottom-up) จัดทำขึ้นโดยเจ้าของโปรแกรมเสนอขึ้นไปควบคู่กับประมาณการ

ค่าใช้จ่ายของโปรแกรมต่าง ๆ ทั้งหมดจึงเป็นการพิจารณางบประมาณทั้งหมดมากกว่าจะพิจารณาเฉพาะส่วนที่เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นเท่านั้น

ระบบงบประมาณแบบ Block grant

เทียนฉาย กิระนันท์ (2538) กล่าวว่าระบบงบประมาณแบบ Block grant ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 4 ประการ คือ

- 1) วัตถุประสงค์และเป้าหมาย
- 2) เกณฑ์การจัดสรรเงินงบประมาณ
- 3) ระบบข้อมูลสำหรับการบริหารงานงบประมาณ
- 4) ระบบการติดตามและประเมินผลงาน

การให้เงินอุดหนุนแบบ Block grant จะต้องกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายการใช้จ่ายเงินไว้ให้ชัดเจน ในการกำหนดวัตถุประสงค์นั้น อาจระบุเป็นแผนงานหรือโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ เช่น เงินอุดหนุนแผนการจัดการศึกษา เงินอุดหนุนแผนพัฒนาระบบการศึกษา เงินอุดหนุนแผนการวิจัย เงินอุดหนุนแผนพัฒนาระบบการศึกษา ทั้งนี้ เพราะแผนงานโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ นั้นมีวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ชัดเจนและเฉพาะเจาะจงระดับหนึ่งแล้ว

กำหนดเป้าหมายการดำเนินงานในระบบเงินอุดหนุน อาจจะมีคามยุ่งยากพอสมควร เป้าหมายควรสามารถชี้ให้เห็นถึงคุณลักษณะสำคัญของผลงาน (outputs) ที่ต้องการเนื้อหาของเป้าหมายที่จะต้องกำหนดขึ้น อาจจะไม่เปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้สำหรับแผนงาน โครงการหรือกิจกรรมนั้นอย่างไรก็ตามอาจกล่าวได้อย่างรวม ๆ ว่าเป้าหมายที่ดีควรประกอบด้วยด้านต่าง ๆ เช่น

- (1) ความครอบคลุม เช่น ต้องสามารถให้บริการแก่กลุ่มเป้าหมายได้ 100% หรือไม่น้อยกว่า 80% เป็นต้น
- (2) ปริมาณ เช่น จำนวนนักเรียนของหลักสูตรจำนวนนักเรียนต่อชั้น เป็นต้น
- (3) คุณภาพ เช่น มาตรฐานการจัดการศึกษามาตรฐานบริการเฉพาะด้าน ผลการเรียนรู้ (ชี้วัดโดยคะแนนสอบมาตรฐาน)
- (4) เงื่อนไขด้านเวลาและสถานที่ เช่น ต้องการให้เกิดผลงานขึ้นที่ไหนเมื่อใดลำดับก่อนหลังของการเกิดเป้าหมายด้านต่าง ๆ

วัตถุประสงค์และเป้าหมายจะเป็นตัวกำหนดเกณฑ์การจัดสรรเงิน และเกณฑ์การประเมินผลงานซึ่งจะได้กล่าวถึงในลำดับต่อไป

ระบบเงินอุดหนุนแบบ Block grant จะจัดสรรเงินงบประมาณโดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายของงานเป็นหลัก กล่าวคือ เงินอุดหนุนที่จัดสรรให้จะเป็นไปตามปริมาณผลงาน (outputs) ที่คาดหวังให้เกิดขึ้น เกณฑ์การจัดสรรเงินอุดหนุนแบบ Block grant จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงต้นทุน หรือค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการผลิตผลงานนั้น ๆ เช่นค่าใช้จ่ายในการผลิตนักเรียนชั้นประถมศึกษา 1 คน ใน 1 เทอมหรือ 1 ปีการศึกษา การกำหนดเกณฑ์การจัดสรร มีขั้นตอนหลักดังนี้

(1) การกำหนดหน่วยของผลงาน (Outputs Unit) ในขั้นต้นท่าความตกลงร่วมกันว่าจะใช้ตัวแปรอะไรเป็นตัวชี้วัดหน่วยของผลงานกิจกรรมแต่ละประเภทอาจมีตัวแปรที่ใช้วัดหน่วยของผลงานได้หลายอย่าง เช่น ในการเรียนการสอนอาจใช้จำนวนนักเรียนจำนวนวิชาที่เปิดสอน จำนวนที่นั่งสำหรับให้ผู้เรียนเข้าเรียนได้ ในการเลือกหน่วยของผลงานที่จะใช้ เป็นเกณฑ์ในการจัดสรรเงินอุดหนุน ควรเลือกตัวแปรตัวใดตัวหนึ่งที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการผลิตมากที่สุด

(2) การวัดต้นทุนต่อหน่วยของผลงานในลำดับต่อมา คือการประมาณการต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายต่อหน่วยของผลงาน ในขั้นตอนนี้จำเป็นต้องอาศัยวิธีการทางบัญชีต้นทุนและเศรษฐศาสตร์ จุลภาคเข้าช่วย ต้นทุนทางอ้อม ต้นทุนแปรผันและต้นทุนคงที่ เพื่อประโยชน์ในการสร้างเกณฑ์มาตรฐานการจัดสรรที่รัดกุม และเพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการประเมินผล (ประสิทธิภาพ) การดำเนินงานต่อไป

(3) การสร้างสูตร (สมการคณิตศาสตร์) การจัดสรรเงินในขั้นตอนสุดท้ายก็คือการสร้างสูตรการจัดสรรเงินซึ่งเป็นสมการที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนเงินที่จัดสรรกับตัวแปรที่แสดงถึงหน่วยของผลงานที่คาดหวัง

จะเห็นได้ว่างบประมาณแต่ละแบบที่กล่าวมามีรูปแบบ วิธีการ จุดเน้นที่แตกต่างกัน พร้อมทั้งมีข้อดีและข้อเสียที่แตกต่างกัน นอกจากนั้นการที่จะเลือกใช้งบประมาณแต่ละอย่างยังต้องขึ้นอยู่กับสถานการณ์อีกด้วย เช่น สถานการณ์เพื่อแก้ปัญหาเงินเฟ้อ ใช้งบประมาณเกินดุล (Surplus Budget) ภาวะทางเศรษฐกิจตกต่ำใช้งบประมาณแบบขาดดุล (Deficit Budget) ถ้ารัฐบาลต้องการใช้จ่ายงบประมาณอย่างประหยัดใช้งบประมาณแบบสมดุล (Balanced Budget)

จะสังเกตเห็นว่างบประมาณยุคแรกจะคำนึงถึงรายการที่จะจ่าย ซึ่งได้แยกออกเป็นหมวดรายจ่ายต่าง ๆ งบประมาณจะจำนวนเพิ่มขึ้นมากเรื่อย ๆ ว่างบประมาณปีที่ผ่านมาแต่งบประมาณประเภทนี้จะไม่สามารถทราบความก้าวหน้า หรือผลงานที่ทำ ซึ่งเรียกงบประมาณแบบนี้ว่า งบประมาณแบบแสดงผลงาน (Performance Budget) มีการกำหนดนโยบายและวิธีทางอย่างกว้าง ๆ แล้วก็ได้มีการเชื่อมโยงงบประมาณเข้ากับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาแผนถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือ ในการของงบประมาณ และการใช้จ่ายของงบประมาณโดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมายนโยบาย ขั้นตอน วิธีการ กิจกรรม และงบประมาณที่ใช้จ่ายไว้ในแผน จึงได้มีการใช้งบประมาณแบบแผนงานโครงการ (Planning Programming Budgetting System) เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องของงบประมาณแบบแสดงรายการและงบประมาณแบบแสดงผลงาน และใช้งบประมาณอีกประเภทหนึ่งเรียกว่า งบประมาณจากฐานที่ศูนย์ (Zero-base Budgeting System) ZBBS โดยไม่คำนึงถึงงบประมาณปีก่อนคำนึงถึงปัญหาความสำคัญและความจำเป็นของโครงการเป็นการจัดตั้งจากเบื้องล่างขึ้นไป (Bottom up) เสนอขอโดยเจ้าของโครงการ นอกนั้นนักวิชาการบางท่านยังเห็นว่า ควรใช้งบประมาณแบบ Block grant จัดทำในรูปของเงินอุดหนุนครบปีไม่ต้องส่งคืนคลังแต่กำหนดวัตถุประสงค์ และเป้าหมายการใช้จ่ายเงินไว้ชัดเจนให้ครอบคลุมทั้งด้านปริมาณคุณภาพเงื่อนไขด้านเวลาและสถานที่ มีการกำหนดหน่วยของผลงานต่อต้นทุน

คงจะเห็นได้ว่าปัจจุบันนี้รัฐได้ใช้งบประมาณทุกประเภท ที่กล่าวมาเกือบครบทุกรูปแบบแต่ไม่มีรูปแบบใดที่ชัดเจนขึ้นอยู่กับประเภท วัตถุประสงค์หรืองานโครงการนั้น ๆ

2.2 วงจรงบประมาณ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) ระบุว่า วงจรการจัดทำงบประมาณและการบริหารงบประมาณนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ

ก. การจัดทำงบประมาณ หมายถึง การจัดเตรียมงบประมาณ การพิจารณางบประมาณ โดยส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและการเสนอร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีต่อรัฐสภา เพื่อออกมาบังคับใช้ในการใช้จ่าย และจัดเก็บงบประมาณแผ่นดินของรัฐบาล

ข. การบริหารงบประมาณ หมายถึง การควบคุมงบประมาณ การเบิกจ่ายเงิน การตรวจสอบการใช้จ่ายเงิน ตลอดจนการรายงานผลงานต่าง ๆ วงจรงบประมาณ มีส่วนประกอบและรายละเอียดดังต่อไปนี้

ก. การจัดท่างบประมาณ

1) งบประมาณประจำปี

งบประมาณประจำปีนั้นจะกำหนดไว้ 1 ปี ในการที่ส่วนราชการต่าง ๆ จะนำไปใช้จ่ายและดำเนินงานของตน ซึ่งจะเริ่มตั้งแต่ 1 ตุลาคม ไปจนถึง 30 กันยายน ของปีถัดไป แต่อย่างไรก็ตามบางประเทศกำหนดงบประมาณไว้ 2 หรือ 3 ปี ก็ี

2) งบประมาณการรายรับและประมาณการรายจ่าย

ในการจัดท่างบประมาณประจำปีนั้น จะต้องมีการประมาณการรายรับไว้ว่าจะสามารถจัดหารายรับเพื่อใช้จ่ายเป็นงบประมาณเป็นจำนวนเงินเท่าใดซึ่งการกำหนดรายรับนั้นจะมีการปรึกษาหารือกันระหว่าง 4 หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องคือสำนักงานงบประมาณ กระทรวงการคลัง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและธนาคารแห่งประเทศไทย ว่ารายรับนั้นจะมาจากทางใดบ้าง

3) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและสำนักงานงบประมาณ เสนอแนวนโยบายงบประมาณ

เมื่อได้มีการประมาณการรายรับและรายจ่ายแล้ว ทางสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสำนักงานงบประมาณก็จะเสนอแนวนโยบาย ซึ่งจะได้จากการประมาณการรายรับและรายจ่ายมาว่าจะดำเนินการอย่างไรจึงจะสามารถจัดเก็บรายรับ ให้ได้มาและจะจ่ายในลักษณะอย่างไรทั้งรายรับและรายจ่ายจริง จึงจะไปตามที่ประมาณการมาเสนอให้ทางคณะรัฐมนตรีพิจารณา พร้อมทั้งผลกระทบต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นทางด้านสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ

4) คณะรัฐมนตรีกำหนดแนวนโยบายงบประมาณ

คณะรัฐมนตรีจะพิจารณานโยบาย ที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและสำนักงานงบประมาณ เสนอขึ้นมาโดยพิจารณาถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากงบประมาณที่จะตั้งต่อสังคม และเศรษฐกิจของประเทศพร้อมทั้งความสอดคล้องที่จะมีต่อนโยบายของรัฐบาล และปัจจัยการเมืองในขณะนั้นด้วยว่าแนวนโยบายของงบประมาณควรจะเป็นอย่างไร

5) สำนักงานประมาณกำหนดวงเงินรายกระทรวง

เมื่อได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรี ทางด้านนโยบายงบประมาณพร้อมทั้งวงเงินงบประมาณแล้ว สำนักงานประมาณก็จะพิจารณารายละเอียดกำหนดวงเงินของกระทรวงต่าง ๆ เป็นรายกระทรวงว่าจะได้รับงบประมาณกระทรวงละเท่าใดเป็นวงเงินยอดรวมทั้งหมดของกระทรวงนั้น

6) คณะรัฐมนตรีพิจารณาอนุมัติวงเงินรายกระทรวง

คณะรัฐมนตรีจะพิจารณาวงเงินรายกระทรวงอีกครั้งตามที่สำนักงานประมาณเสนอขึ้นมาว่าสมควรจะแก้ไขหรือปรับปรุงอย่างไรหรือไม่ ตามความจำเป็นของงบประมาณในด้านต่าง ๆ อาทิ ด้านความมั่นคง ด้านเกษตรด้านการศึกษา ฯลฯ

7) สำนักงานประมาณแจ้งกระทรวง

สำนักงานประมาณจะแจ้งให้กระทรวงต่าง ๆ ได้ทราบถึง (1) วงเงินงบประมาณของกระทรวงนั้นและ (2) นโยบายงบประมาณเพื่อให้กระทรวงต่าง ๆ ได้ไปดำเนินการในรายละเอียดการจัดของงบประมาณประจำปีต่อไป

8) กระทรวงจัดสรรปรับยอดวงเงินของกรม

กระทรวงแต่ละกระทรวง เมื่อได้ทราบยอดวงเงินของงบประมาณที่กระทรวงจะได้รับ เพื่อยอดรวมแล้วพร้อมทั้งแนวนโยบายงบประมาณของรัฐบาลด้วยกระทรวงก็จะดำเนินการพิจารณาจัดสรรหรือกำหนดวงเงินให้แก่แต่ละกรมในสังกัดว่ากรมควรจะได้รับวงเงินงบประมาณเท่าใด เมื่อกำหนดวงเงินงบประมาณของกรมเรียบร้อยแล้วก็จะแจ้งให้กรมในสังกัดทราบถึง (1) วงเงินงบประมาณของกรม (2) นโยบายงบประมาณของรัฐบาล (3) นโยบายงบประมาณของกระทรวง

9) กรมจัดทำคำขอตั้งงบประมาณ

เมื่อกรมทราบวงเงินงบประมาณของตัวเองจากกระทรวงแล้วกรมก็จะดำเนินการวางแผนและกำหนดแนวการปฏิบัติงานในรูปของคำขอของงบประมาณในปีนั้น ๆ โดยยึดแนวนโยบายที่กระทรวงแจ้งมา

10) สำนักงานประมาณพิจารณาอนุมัติงบประมาณของกรม

เมื่อกรมได้ทำของงบประมาณ พร้อมทั้งรายละเอียดงบประมาณตามแผนงานงานโครงการมายังกระทรวง กระทรวงจะดำเนินการพิจารณาแก้ไขตามที่กระทรวง เห็นสมควร

เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวง ของรัฐบาลและของประชาชาติและนำเสนอต่อ สำนักรงบประมาณต่อไป

11) สำนักรงบประมาณพิจารณารายละเอียดงบประมาณ

สำนักรงบประมาณพิจารณารายละเอียดของงบประมาณ ที่กระทรวงเสนอ ขอมมาโดยพิจารณาในด้านความเหมาะสมต่าง ๆ อาทิ ความสอดคล้องต่อแผนพัฒนาเศรษฐกิจต่อ นโยบายของรัฐบาล ความพร้อมของกระทรวงหรือกรมที่ปฏิบัติงานนั้น ๆ อำนาจหน้าที่ของ กระทรวงหรือกรมนั้น โดยสำนักรงบประมาณจะแก้ไขปรับปรุงรายละเอียดงบประมาณให้เหมาะสม ที่สุด เพื่อจัดส่งรายละเอียดและพิมพ์เป็นเอกสารงบประมาณเสนอต่อคณะรัฐมนตรีต่อไปอีกครั้งหนึ่ง

12) คณะรัฐมนตรีพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่าย

คณะรัฐมนตรีพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณ พร้อมทั้งรายละเอียด แผนงานและงานต่าง ๆ ที่กรมจะปฏิบัติในงบประมาณที่ขอมมา โดยจะพิจารณาถึงแผนงาน โครงการต่างๆ ว่าเหมาะสมเพียงใดหรือไม่พร้อมทั้งแก้ไขก่อนที่รัฐบาลจะเสนอต่อรัฐสภา

13) รัฐมนตรีพิจารณาอนุมัติ

รัฐมนตรีพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีทีคณะรัฐมนตรี หรือรัฐบาลเสนอมาโดยพิจารณาถึงผลกระทบต่างๆ และมีวิธีการพิจารณาแตกต่างกับพระราชบัญญัติ อื่น ๆ อยู่หลายประการคือ

13.1 กฎหมายงบประมาณต้องพิจารณาทั้ง 3 วาระจะพิจารณาวาระเดียว ไม่ได้แต่ถ้าเป็นกฎหมายอื่นพิจารณารวดเดียวก็ได้ ทั้งนี้เพราะ พระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่าย เป็นพระราชบัญญัติ ที่มีความสำคัญซึ่งควรให้มีการพิจารณาอย่างรอบคอบ

การพิจารณา 3 วาระ นั้นคือ

วาระที่ 1 เป็นวาระที่จะพิจารณาว่าจะรับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติหรือไม่

วาระที่ 2 คือการพิจารณาในรายละเอียดของร่างพระราชบัญญัติเป็นรายมาตราและ

วาระที่ 3 เป็นการพิจารณาอนุมัติว่าจะให้ร่างพระราชบัญญัตินี้ ตราเป็น

กฎหมายหรือไม่

13.2 ข้อแตกต่างอีกข้อหนึ่ง คือ การพิจารณากฎหมายงบประมาณมีข้อ จำกัดในเรื่องการแปรญัตติแตกต่างกับกฎหมายอื่น ๆ คือ

- ก. สมาชิกผู้แปรผู้ตัดต้องมีสมาชิกรับรอง 10 คน แต่กฎหมายอื่นมีผู้รับรองเพียง 5 คน
- ข. จะแปรผู้ตัดคือจำนวนที่ขอตั้งจ่ายเป็นเงินกู้หรือจำนวนที่มีผู้ออกหุ้นตามกฎหมายไม่ได้
- ค. จะแปรผู้ตัดเพิ่มรายจ่ายไม่ได้ส่วนกฎหมายอื่นจะแปรผู้ตัดแก้ไขข้อความอย่างใดก็ได้ในข้อจำกัด

14) พระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี

ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายที่เสนอต่อสภาในกฎหมายกำหนดว่า จะต้องเสนอเอกสารประกอบด้วยและจะต้องชี้แจงรายรับ รายจ่าย อีกประการหนึ่งการเสนอร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายนี้ กฎหมายกำหนดให้เสนอก่อนวันเริ่มปีงบประมาณ 2 เดือน กรณีนี้เพื่อให้สภาได้มีโอกาสพิจารณาอย่างถี่ถ้วน และเมื่อพิจารณาและผ่านทั้ง 3 วาระแล้วจึงประกาศเป็น พระราชบัญญัติงบประมาณประจำปี

ข. การบริหารงบประมาณ

15) ส่วนราชการขอเงินประจำงวด

ส่วนราชการเมื่อได้ทราบว่างบประมาณรายจ่ายประจำปีของประเทศใช้แล้วก็ดำเนินการขอเงินประจำงวดมายังสำนักงานงบประมาณ

เงินประจำงวด หมายความว่า ส่วนหนึ่งของเงินงบประมาณแบ่งสรรให้ส่วนราชการจ่าย หรือก่อนหักผูกพันได้

ตามปกติแล้วการจัดตั้งงบประมาณก็จัดตั้งเต็มปีงบประมาณ และเมื่อได้รับอนุมัติแล้ว สำนักงานงบประมาณจะจัดสรรให้ใช้จ่ายในระยะเวลาหนึ่ง ๆ ก่อนซึ่งตามปกติก็เป็นระยะเวลา 3 หรือ 4 เดือน แล้วแต่ผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณกำหนดเงินประจำงวดนี้ให้ประโยชน์ในการควบคุมหลายประการ คือ

ก. ทำให้การจ่ายเงินในระยะเวลาหนึ่งเหมาะสมกับกำลังเงินที่รัฐบาลจะได้รับ

ข. ทำให้ผู้บังคับบัญชาของส่วนราชการต่าง ๆ คอยพิจารณากิจการในหน้าที่ของตนอยู่ทุกระยะงวดเงิน

ค. ทำให้มีการรายงานผลในช่วงระยะเวลาหนึ่งก่อน เพื่อสอบทานการปฏิบัติงาน หากงานนั้นไม่ได้ผลดีพอสมควรก็จะได้แก้ไขตัดแปลงหรืองบประมาณที่ตั้งไว้หมดความจำเป็นที่จะต้องใช้จ่าย เนื่องจากสภาวะการเปลี่ยนแปลงก็จะได้นำเงินจำนวนนั้นไปใช้ในกิจการอื่น

ง. ทำให้ส่วนราชการมีเงินใช้ได้ตลอดปี

16) สำนักงบประมาณพิจารณาอนุมัติเงินประจำงวด ที่ส่วนราชการขอเข้ามาโดยพิจารณาในรายละเอียดต่าง ๆ ตามลักษณะแผนงาน หมวดเงินและแบบรูปรายการต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ เป็นระเบียบและมาตรฐานในการพิจารณางบประมาณ และเมื่อพิจารณาเสร็จแล้วก็จะอนุมัติเงินประจำงวดไปตามเหตุผลและระเบียบที่กำหนดไว้

17) การวางฎีกา

เมื่อได้รับอนุมัติเงินประจำงวดจากสำนักงบประมาณแล้วส่วนราชการก็จะไปวางฎีกาขอเบิกเงินจากกรมบัญชีกลาง หรือคลังจังหวัดแล้วแต่กรณี (ถ้าอยู่ในส่วนกลางกรม) จะวางฎีกาที่กรมบัญชีกลาง ถ้าเป็นส่วนภูมิภาคก็ไปวางฎีกาเบิกเงินที่คลังจังหวัด)

18) กรมบัญชีกลางหรือคลังจังหวัด

จะพิจารณาหลักฐานและรายละเอียดต่าง ๆ ที่ส่วนราชการจะต้องเสนอประกอบการพิจารณาตามระเบียบที่กำหนดไว้ เมื่อพิจารณาเรียบร้อยแล้วกรมบัญชีกลางหรือคลังจังหวัดก็จะอนุมัติฎีกานั้น ๆ

19) การเบิกจ่ายเงินประจำงวด

ส่วนราชการเมื่อได้รับอนุมัติฎีกาแล้วก็จะไปเบิกเงินประจำงวดไปใช้จ่ายตามที่ส่วนราชการต้องการได้ ซึ่งจะจ่ายไปตามลักษณะหมวดเงินงบประมาณ อาทิ เป็นหมวดเงินเดือน ค่าตอบแทน ค่าใช้สอยและอื่น ๆ ตามรายการที่กำหนดไว้ในเอกสารงบประมาณและที่ได้อนุมัติมา

20) สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน

เมื่อเบิกจ่ายเงินไปแล้วก็ต้องมีการตรวจสอบว่า ได้ใช้จ่ายไปจริงตามที่เบิกไปหรือไม่และได้จ่ายไปในงานที่กำหนดไว้หรือไม่ ฉะนั้นการตรวจเงินแผ่นดินจึงนับว่าเป็นวิธีการอันสำคัญที่จะควบคุมการบริหารด้านการเงินนี้ ให้การจ่ายเงินเป็นไปโดยไม่รั่วไหล และเหมาะสมกับความจำเป็นในการปฏิบัติงาน

21) รายงานต่างๆ

เป็นวิธีการอีกรูปแบบหนึ่งซึ่งกำหนดขึ้นเพื่อให้มีการรายงานผลงานที่ได้ปฏิบัติไปแล้วตามปกติ ก็เป็นการรายงานตามระยะเวลาของเงินประจำงวดเพื่อสามารถทราบผลการปฏิบัติงานตามแผนบริหารที่กำหนดไว้ว่ามีผลสืบหน้าไปประการใด สำหรับจะได้พิจารณาเงินประจำงวดในงวดต่อไป และจะใช้เป็นผลในการตั้งงบประมาณปีต่อไปด้วย

2.3 การจัดตั้งและการจัดสรรงบประมาณ

การจัดตั้งงบประมาณประจำปี สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2536 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จัดทำควบคู่กับการจัดทำแผนพัฒนาประจำปี ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ปรับกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา และค่าของงบประมาณประจำปีที่ใช้อยู่ในปัจจุบันให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยเปลี่ยนแปลงขั้นตอนการดำเนินงานใหม่ทั้งหมดและกระจายอำนาจการวางแผนการใช้จ่ายงบประมาณให้แก่หน่วยงานในระดับจังหวัดมากขึ้น ดังนั้นระบบการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา และค่าของงบประมาณประจำปี 2536 ยังคงใช้รูปแบบ Top down และ Bottom up แต่ปรับปรุงกระบวนการปฏิบัติการปฏิบัติงานและแบบฟอร์มเอกสารแผน และค่าของงบประมาณใหม่ดังนี้

1. การจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาและค่าของงบประมาณประจำปีเพื่อใช้เป็นเอกสารยื่นเสนอของบประมาณให้ดำเนินการเฉพาะระดับ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเท่านั้น

2. รูปแบบเอกสารแผนพัฒนาการศึกษา และค่าของงบประมาณประจำปีในระดับสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ใช้แบบฟอร์มที่ปรับปรุงใหม่

3. กรอบแผนและงบประมาณประจำปี ที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจะแจ้งให้สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดทราบ (Top down) จะระบุสาระสำคัญ 4 ส่วน คือ

3.1 นโยบายที่ต้องการเร่งรัดปรับปรุงและพัฒนาเป็นพิเศษ

3.2 เป้าหมายหรือความสำเร็จของงานที่ต้องการให้เกิดขึ้น

3.3 แผนงาน/โครงการ ที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

จะดำเนินการเอง

3.4 กรอบวงเงิน หรือยอดเงินในแต่ละหมวดแต่ละรายการ ที่จะจัดสรรให้สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด นำไปเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน/โครงการตามแผนพัฒนาการศึกษาของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด การจัดสรรยอดเงินดังกล่าว จะจัดสรรออกเป็นรายจังหวัด ในลักษณะเป็นเงินก้อน ทั้งนี้ เพื่อให้สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสามารถวางแผนการใช้งบประมาณได้อย่างอิสระตามสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของท้องถิ่น

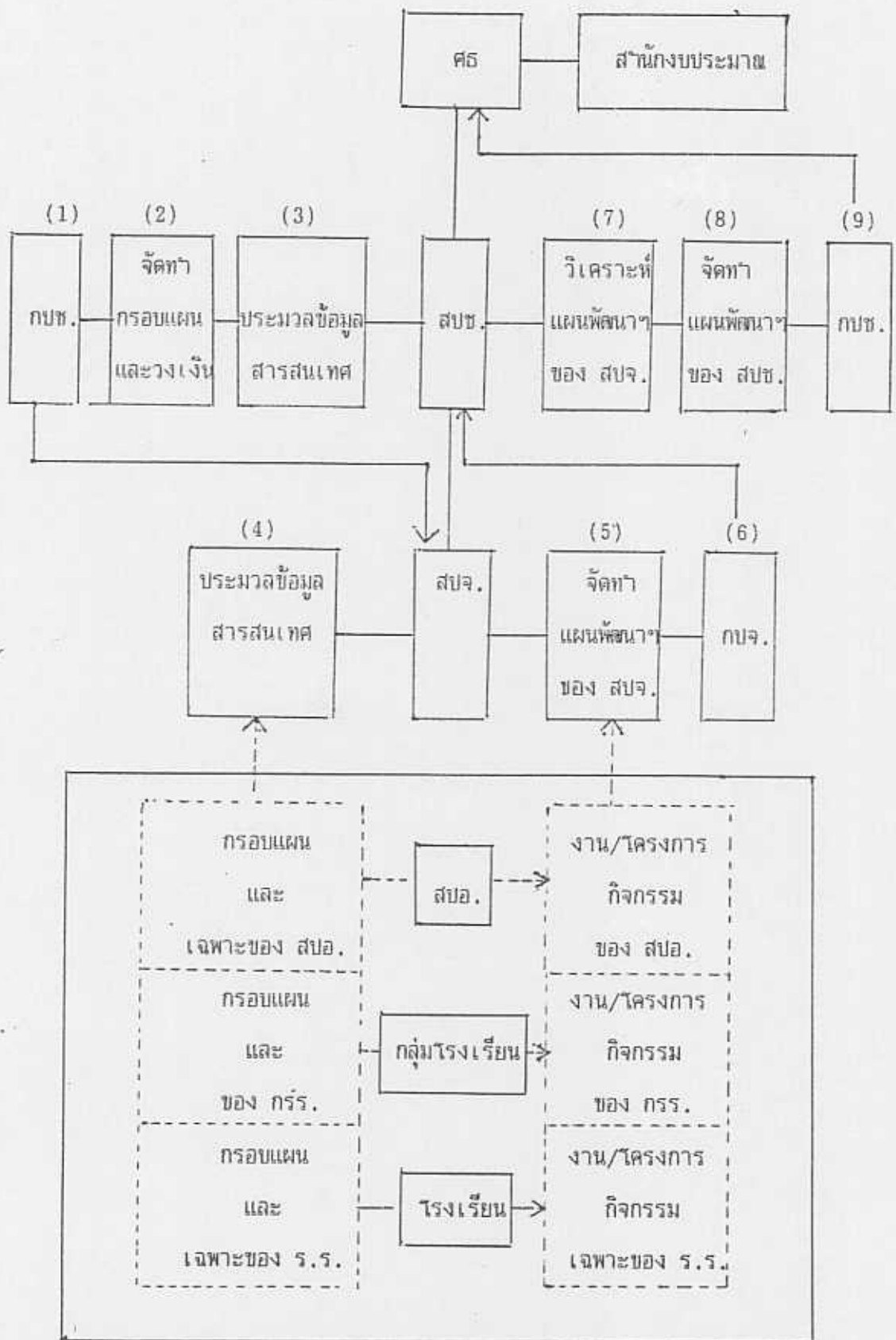
รายละเอียดของกรอบวงเงิน ที่จัดสรรให้แต่ละสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด จะแยกเป็น 2 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 กรอบวงเงินงาน/โครงการ ที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กำหนดให้สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดดำเนินการตามกรอบแผน และวงเงินงบประมาณประจำปี

ส่วนที่ 2 กรอบวงเงินโครงการตามสภาพปัญหาและความต้องการของจังหวัด โดยจะจัดให้ในลักษณะเป็นเงินก้อนจากแผนงานใดแผนงานหนึ่งหรือหลาย ๆ แผนงานก็ได้

4. การจัดหารายละเอียดงาน/โครงการ ของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เพื่อเสนอของบประมาณต่อสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ทั้งในส่วนองงานประจำงาน/โครงการ ตามที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กำหนดให้ดำเนินการและโครงการที่สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกำหนดขึ้นเองให้ใช้แบบฟอร์มเดียวกันคือแบบการเขียนโครงการ

5. การจัดหารายละเอียดงาน/โครงการ เพื่อเสนอของบประมาณต่อสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จะต้องสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ กลุ่มโรงเรียนและโรงเรียน ดังนั้น ก่อนที่สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดจะหารายละเอียดของงาน/โครงการดังกล่าว สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดจะต้องเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน ข้อมูลเป้าหมายความต้องการของหน่วยงานในความรับผิดชอบให้ได้ครบถ้วนสมบูรณ์ หากสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดใดมีข้อมูลดังกล่าวไม่เพียงพอต่อการตัดสินใจ ในการแก้ปัญหาและการพัฒนาตามความต้องการของท้องถิ่น สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอาจเก็บข้อมูลเพิ่มเติม หรือจัดกรอบวงเงินให้หน่วยงาน ในความรับผิดชอบเขียนงาน/โครงการเสนอขึ้นมาสรุปรวมกับแผนงาน/โครงการ ของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดก็ได้

แผนภูมิที่ 2 การจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาและคำของบประมาณ ประจำปีงบประมาณ

2.3.1 หลักการจัดตั้งงบประมาณประจำปี

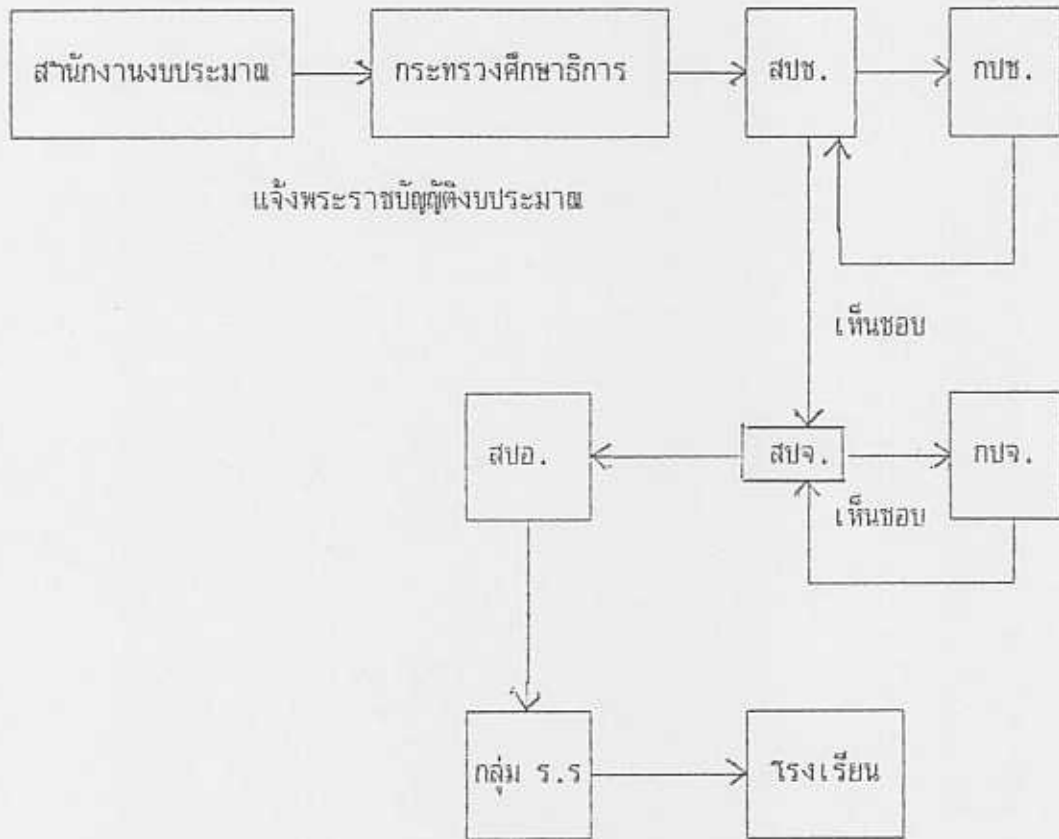
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดได้รับกรอบแผนงาน และงบประมาณประจำปี เพื่อดำเนินการตามแผนพัฒนาการศึกษาของจังหวัด โดยปกติกรอบวงเงินงบประมาณที่ได้รับเพื่อการขอตั้งงบประมาณจะน้อยกว่าที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาฯ จึงจำเป็นต้องศึกษาวิเคราะห์และพิจารณา กำหนดแผนงานการใช้งบประมาณให้สามารถแก้ไขปัญหาและตรงตามความต้องการ และจำเป็น จึงให้ยึดหลักการจัดตั้งงบประมาณดังต่อไปนี้

- (1) ยึดนโยบายและเกณฑ์ เป็นหลัก
- (2) ข้อมูลถูกต้องตรงครบถ้วนสมบูรณ์ตามความเป็นจริง เชื่อถือได้
- (3) มีความขาดแคลนจำเป็นจริง ๆ
- (4) ยึดหลักประหยัดและเกิดประโยชน์สูงสุด
- (5) ยึดหลักความเหมาะสมและเป็นไปได้

2.3.2 การจัดสรรงบประมาณ

กระบวนการจัดสรรงบประมาณ เมื่อพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี ประกาศใช้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติก็จะพิจารณาจัดสรรงบประมาณให้หน่วยงานในสังกัด โดยพิจารณาถึงนโยบายแผนพัฒนา ข้อมูลสถิติเกณฑ์เงื่อนไข เหตุผล ความจำเป็นอื่น ๆ และค่าเสนอขอตั้งตามกรอบวงเงินที่แจ้งให้สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดทราบ ประกอบกันเกณฑ์และเงื่อนไขเพื่อการจัดสรร ตลอดจนเหตุผลจำเป็นเร่งด่วน อื่นๆ แล้วเสนอขอความเห็นชอบต่อ คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จากนั้นจึงแจ้งผลการจัดสรรให้สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เพื่อดำเนินการตามระเบียบและกฎหมายที่กำหนดไว้ต่อไป

- (1) ตรวจสอบความถูกต้องของรายการ ชื่อสถานที่ งบประมาณและความจำเป็นที่ต้องเปลี่ยนแปลง
- (2) เสนอขอความเห็นชอบในการจัดสรรงบประมาณต่อคณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัด
- (3) จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีแจ้งการจัดสรรให้หน่วยงานในสังกัด
- (4) จัดทำแผนการจัดซื้อจัดจ้าง
- (5) จัดทำบัญชีรายละเอียดขอเงินประจำงวด

แผนภูมิที่ 3 กระบวนการจัดสรรงบประมาณของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536) ศึกษาไว้ว่า แนวปฏิบัติในการบริหารแผนงาน/โครงการและงบประมาณประจำปี

1) เป้าหมายในการบริหารแผนงานโครงการและงบประมาณ

(1) ต้องปฏิบัติให้ได้ผลงานตามวัตถุประสงค์ เป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนงานและหรือโครงการนั้น ๆ

(2) งานต้องเสร็จตามเวลาที่กำหนด

(3) การใช้งบประมาณเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ คือ ใช้ตรงกับวัตถุประสงค์ เป้าหมายของแผนและโครงการ ประหยัดและถูกต้องตามระเบียบกฎหมาย

2) แนวปฏิบัติในการบริหารแผนงาน/โครงการและงบประมาณ

(1) ให้ยึดหลักการประสานงาน เพื่อบูรณาการในการดำเนินกิจกรรมระหว่างงาน โครงการต่าง ๆ ไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนและสิ้นเปลือง

(2) สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ กลุ่มโรงเรียน จัดทำแผนปฏิบัติการแต่ละระดับให้สอดคล้องกับระดับกรม โดยเฉพาะกำหนดเวลาในการดำเนินงานให้แล้วเสร็จในแต่ละกิจกรรม

(3) งาน/กิจกรรมและกำหนดเวลาในเรื่องสำคัญที่กรมถือว่าต้องจัดทำให้เป็นไปตามกำหนดทุกระดับได้กำหนดไว้แล้ว

3) การติดตามประเมินแผนและโครงการ

(1) หน่วยงานทุกระดับ ติดตามประเมินผลโครงการในความรับผิดชอบยังเป็นการประเมินตนเอง หน่วยเหนือติดตามการดำเนินงานของหน่วยงานในลำดับถัดไปเป็นหลักและติดตามการดำเนินงานของหน่วยงานในลำดับต่อ ๆ ไปโดยการส่งกลุ่มตัวอย่าง

(2) หน่วยงาน ในระดับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอดำเนินการติดตาม รวบรวมข้อมูลอย่างต่อเนื่อง วิเคราะห์ข้อมูล ประเมินผลแล้วรายงานผลต่อหน่วยงานหน่วยเหนือปีละ 3 ครั้ง ดังนี้ คือ

ครั้งที่ 1 เดือนกุมภาพันธ์

ครั้งที่ 2 เดือนพฤษภาคม

ครั้งที่ 3 เดือนตุลาคม (สิ้นปีงบประมาณ)

มาตรการบริหารงบประมาณ งาน/โครงการของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536) กล่าวถึงมาตรการ
บริหารงบประมาณ งาน/โครงการของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

1) งาน/โครงการประเภทจัดซื้อ จัดหาหรือผลิตวัสดุอุปกรณ์ให้โรงเรียน เพื่อให้
นักเรียนและครูใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนให้ดำเนินการให้แล้วเสร็จ ภายในเดือนเมษายน
ของทุกปี

2) งาน/โครงการที่มีกิจกรรมจัดซื้อจัดจ้างโดยทั่วไป ให้ดำเนินการให้แล้วเสร็จ
ภายในเดือน พฤษภาคม

3) งาน/โครงการที่มีกิจกรรมการใช้เงินอื่น ๆ เช่น การอบรมสัมมนา ค่าใช้จ่ายค่า
เบี้ยเลี้ยง พาหนะ เป็นต้น ให้ดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในเดือนกรกฎาคม

4) ให้มีการรายงานผลการดำเนินงาน/โครงการ มีกำหนดเวลาอย่างน้อยปีละ 3
ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ 1 ภายในเดือนกุมภาพันธ์

ครั้งที่ 2 ภายในเดือนพฤษภาคม

ครั้งที่ 3 ภายในเดือนตุลาคม

2.4 แนวปฏิบัติการบริหารแผนงาน/โครงการและงบประมาณประจำปี

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536) สำนักงานคณะกรรมการ
การประถมศึกษาแห่งชาติ ต้องการให้การบริหารงบประมาณการเงินดำเนินการด้วยความเรียบร้อย
เสร็จทันเวลา โดยไม่ต้องกันเงินไว้เบิกจ่ายเหลือมีและไม่เกิดความผิดพลาดเพื่อให้เป็นไป
ตามนโยบาย และวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด จะต้อง
ดำเนินการบริหารงบประมาณประจำปี ซึ่งได้รับจัดสรรจากสำนักงานคณะกรรมการการ
ประถมศึกษาแห่งชาติ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย เสร็จทันเวลาตาม
นโยบายที่ประสงค์จึงต้องดำเนินการเบิกจ่ายให้เสร็จสิ้นภายในปีงบประมาณ และไม่ต้องกันเงิน
ไว้เบิกเหลือมี โดยไม่เกิดความผิดพลาด จนต้องดำเนินการให้มีสิ่งต่อไปนี้

สิ่งที่

ต้องการ

1. แผนปฏิบัติการประจำปี
2. ปฏิทินควบคุมงาน
3. บัญชีคุมงาน
4. คณะกรรมการติดตาม
การใช้จ่ายงบประมาณ

แผนภูมิที่ 4 แผนภูมิดำเนินการ

1) แผนปฏิบัติการประจำปีแผนปฏิบัติการประจำปีเป็นงานประจำตามระบบแผนงาน ซึ่งจะต้องปฏิบัติอยู่แล้ว แต่หากจะต้องคำนึงถึงรายละเอียดของแผน ให้สามารถใช้ประโยชน์ในการควบคุมกำกับงบประมาณประจำปีไว้ด้วย กล่าวคือ แผนงานโครงการในแผนปฏิบัติการประจำปี ต้องแจกแจงงบประมาณที่จะใช้ดำเนินโครงการ-งาน หรือกิจกรรมทุกกิจกรรมไว้ให้ชัดเจนไม่สับสนและสะดวกในการควบคุมติดตามควบคุมกำกับของเจ้าหน้าที่ซึ่งได้แก่ เจ้าหน้าที่รับผิดชอบโครงการนั้น ๆ เจ้าหน้าที่การเงินในการควบคุม การเบิกจ่ายและทำบัญชีควบคุม และผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดที่จะติดตามความเคลื่อนไหวของงบประมาณและศึกษาความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานตามแผนได้อีกทางหนึ่งด้วย

2) ปฏิทินควบคุมงานปฏิทินปฏิบัติงานเป็นการติดตาม การควบคุมกำกับงานต่าง ๆ เช่น กำหนดการตามแผนการจัดซื้อจัดจ้างกำหนดการรายงานงบประมาณต่อสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กำหนดการประชุมการติดตามประเมินผลการดำเนินงานของฝ่ายต่างๆ ทั้งนี้ควรให้สอดคล้องกับกำหนดปฏิทินปฏิบัติงานของสำนักงานคณะกรรมการการ

ประถมศึกษาแห่งชาติด้วย และสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ควรจัดทำปฏิทินของตนเอง ให้มีความละเอียดง่ายไม่สับสน และสะดวกต่อการควบคุมกำกับ

3) บัญชีคุมงาน ให้มีบัญชีต่อไปนี้เพื่อตรวจสอบ

4) บัญชีควบคุมการใช้จ่ายงบประมาณ เป็นบัญชีที่แสดงยอดเงินที่ได้รับจัดสรรงวดที่ได้รับอนุมัติ การกัณฑ์ผูกพัน การเบิกจ่ายและเงินคงเหลือบัญชีดังกล่าว จะมี ประโยชน์ทำให้ทราบความเคลื่อนไหว การใช้จ่ายงบประมาณ หากเห็นว่ามียอดคงเหลือมาก ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดจะสามารถเร่งรัดได้ทัน

อนึ่งการจัดทำบัญชีควบคุมการใช้จ่ายงบประมาณนี้ โดยปกติอยู่ในระบบบัญชีของฝ่ายการเงินแล้ว แต่เพื่อความสะดวกรวดเร็วสามารถจะจัดระบบให้มีการลงบัญชีด้วยเครื่องไมโครคอมพิวเตอร์ได้โดยใช้โปรแกรมง่าย ๆ

5) คณะกรรมการติดตามการใช้จ่ายงบประมาณคณะกรรมการชุดนี้มีหน้าที่ในการติดตามการใช้จ่ายงบประมาณ ตลอดจนการศึกษาหาสาเหตุของปัญหาความล่าช้าข้อขัดข้องและแนวทางแก้ไข เพื่อนำเสนอต่อผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดพิจารณาดำเนินการต่อไป

การจัดทำบัญชีคุมงาน และการแต่งตั้งคณะกรรมการต้องกำหนดให้ เสนองานเป็นระยะหรือสามารถเรียกตรวจได้ตลอดเวลาจะช่วยติดตาม กำกับงานอย่างได้ผลแต่สำคัญที่สุดคือ ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดจะต้องแบ่ง เวลาให้ความสำคัญงานนี้และเจ้าหน้าที่ทุกระดับ ต้องเข้าใจวิธีปฏิบัติอย่างชัดเจน

2.5 เกณฑ์มาตรฐานกับการจัดตั้งจัดสรรงบประมาณ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539) กล่าวไว้ว่า ปัจจุบันสภาพข้อจำกัดด้านงบประมาณรัฐบาลไม่อาจจัดสรรทรัพยากร เพื่อให้ตอบสนองต่อการพัฒนาการศึกษาได้อย่างเต็มที่ ดังนั้นการกำหนดกรอบของงานให้ชัดเจน มีทิศทางมีเป้าหมาย มีการจัดลำดับความสำคัญของงานและกำหนดช่วงเวลาในการตอบสนองต่อความต้องการอย่างเป็นขั้นตอน จะทำให้การใช้จ่ายงบประมาณเกิดประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด ดังนั้นมาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาถือเป็นกรอบการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และมีการจัดสรรงบประมาณอย่างเป็นระบบ รวมทั้งสนับสนุนส่วนปัจจัยพื้นฐานการดำเนินงานและการงานที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพอย่างจริงจัง ซึ่งกำหนดช่วงเวลาชัดเจนตลอดแผนพัฒนาการศึกษาระยะ 5 ปี ว่า มีความต้องการจำเป็น

ต้องคำนึงการในปริมาณเท่าใด เมื่อพัฒนารายปีในแต่ละปีจะมีกิจกรรมเร่งด่วนก่อนหลังอย่างไร ซึ่งจะทำให้สามารถบ่งบอกทิศทางและคุณลักษณะของการปฏิบัติงาน และสภาพความสำเร็จได้ชัดเจนยิ่งขึ้นนอกจากนี้ยังสามารถใช้ผลการประเมินการปฏิบัติงานประจำปีเป็นเครื่องตรวจสอบความก้าวหน้าและปัญหาที่ต้องปรับปรุงได้อย่างเหมาะสมอีกด้วย เมื่อได้ดำเนินการในลักษณะดังกล่าวแล้วหากยังประสบผลสำเร็จตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ ก็สามารถอธิบายได้ว่ามีเงื่อนไขหรือปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมอย่างไร และเมื่อการดำเนินงานของโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้แล้ว ก็สามารถปรับระดับมาตรฐานให้สูงขึ้นได้อีก ทำให้การศึกษาของประเทศทัดเทียมกับมาตรฐานการจัดการศึกษาสากลและมุ่งตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน สังคมและกระแสของความเปลี่ยนแปลงของโลก และดำรงรักษาภูมิปัญญา คุณลักษณะความเป็นไทยไว้ได้อย่างเต็มภาคภูมิ

เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาที่มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

- 1) ใช้เป็นแนวทางในการจัดตั้ง จัดสรรทรัพยากรทางการศึกษาให้สอดคล้องกับการพัฒนาตามมาตรฐานโรงเรียน
- 2) ใช้เป็นเครื่องมือในการบริหาร การดำเนินงาน การติดตามและการประเมินผล การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 3) ใช้เป็นข้อมูลสำหรับคาดคะเนแนวโน้มการจัดสรรปัจจัย ได้อย่างมีหลักเกณฑ์ นับเป็นรูปแบบการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลง และมุ่งเน้นการใช้งบประมาณให้เกิดประโยชน์สูงสุดอย่างมีประสิทธิภาพและทิศทางที่ชัดเจน

ดังนั้น ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำเป็นต้องดำเนินการให้เป็นไปตามแนวทางการจัดตั้งจัดสรรงบประมาณ ความเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนอย่างสอดคล้องสัมพันธ์กันทุกระดับ เพื่อส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้จัดสร้างเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาขึ้นมา 3 ระดับ คือ ระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติแล้วทั้งนี้ เพื่อให้ทุกโรงเรียนใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองตามภารกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ และให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกระดับใช้เป็นแนวทางในการบริหาร การดำเนินงานและการประเมินผล เพื่อช่วยเหลือสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาโรงเรียนไปในทิศทางเดียวกัน

เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาที่จัดทำขึ้นทุกระดับได้ยึดปรัชญาทฤษฎี นโยบาย แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาการศึกษา หลักสูตรแนวการจัดประสบการณ์ การกิจและขอบข่ายงานของโรงเรียน 6 งาน ได้แก่ งานวิชาการ งานกิจการนักเรียน งานบุคลากร งานธุรการและการเงิน งานอาคารสถานที่ และงานความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน เป็นกรอบในการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานเฉพาะระดับประถมศึกษาที่มีจำนวน 17 มาตรฐาน 43 ตัวบ่งชี้ ส่วนเกณฑ์มาตรฐานระดับก่อนประถมศึกษานั้นมีจำนวน 6 มาตรฐาน 15 ตัวบ่งชี้และสำหรับ เกณฑ์มาตรฐานระดับมัธยมศึกษาตอนต้นนั้นมี 4 มาตรฐาน 6 ตัวบ่งชี้ ทั้งนี้ เนื่องจากเป็นโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งจัดการศึกษาหลายระดับในโรงเรียนเดียวกัน จึงต้องใช้มาตรฐานระดับประถมศึกษาเป็นหลัก ในการประเมินเพื่อพัฒนา

2.6 แนวการนำเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนไปใช้ในการขอจัดตั้งงบประมาณ

2.6.1 องค์ประกอบของเกณฑ์มาตรฐาน

ประกอบด้วยมาตรฐาน ตัวบ่งชี้ ระดับคุณภาพและแนวทางการตรวจสอบคั้งมีคำอธิบาย ดังนี้

มาตรฐาน คือ สภาพที่พึงประสงค์ที่ระบุถึงสภาพปัจจัยหรือวิธีการดำเนินงานและคุณภาพ ขั้นต่ำที่ต้องการให้เกิดขึ้นทุกโรงเรียน

ตัวบ่งชี้ คือ รายละเอียดในแต่ละมาตรฐาน ซึ่งระบุแนวทางการพัฒนาโรงเรียนเพื่อให้ บรรลุตามมาตรฐานนั้น

ระดับคุณภาพ คือ ประเด็นที่ใช้ในการพิจารณาและตัดสินคุณภาพของสภาพปัจจัยหรือการ ปฏิบัติแต่ละตัวบ่งชี้ ซึ่งมี 5 ระดับดังนี้

- ระดับที่ 1 ควรปรับปรุง
- ระดับที่ 2 พอใช้ได้
- ระดับที่ 3 เป็นที่น่าพอใจ
- ระดับที่ 4 ดี
- ระดับที่ 5 ดีมาก

ในการพิจารณาการผ่านเกณฑ์มาตรฐานนั้น ได้กำหนดเงื่อนไขว่าโรงเรียนจะต้องได้ระดับ 3 ขึ้นไปทุกตัวบ่งชี้จึงจะถือว่าผ่านเกณฑ์มาตรฐาน

แนวทางการตรวจสอบ คือ มาตรการเสนอแนะเพื่อการตรวจสอบข้อพิจารณาแต่ละประเด็น ได้แก่ การตรวจสอบเอกสาร วิสัตุครุภัณฑ์ การสังเกตการซักถามบุคคลตลอดจนการตรวจสอบร่องรอยจากหลักฐานอื่น ๆ เพื่อประโยชน์ในการประเมินผลนอกจากองค์ประกอบของมาตรฐานทั้ง 4 องค์ประกอบแล้ว ในบางมาตรฐานได้อธิบายเพิ่มเติม ซึ่งเป็นการอธิบายคำข้อความ หรือสาระสำคัญบางประการในแต่ละองค์ประกอบ เพื่อให้ผู้ใช้เกณฑ์มาตรฐานมีความเข้าใจตรงกัน

นอกจากองค์ประกอบดังกล่าวแล้ว จะได้นำเสนอมาตรฐานและตัวบ่งชี้ในแต่ละระดับพอสังเขปดังต่อไปนี้

เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา

ประกอบด้วย 17 มาตรฐาน 43 ตัวบ่งชี้ ดังต่อไปนี้

งานวิชาการ

มาตรฐานที่ 1 โรงเรียนพัฒนาหลักสูตรได้สอดคล้องกับนักเรียนและท้องถิ่น

ตัวบ่งชี้ที่ 1 สร้างและ/หรือปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมกับนักเรียนและท้องถิ่น

ตัวบ่งชี้ที่ 2 ใช้หลักสูตรที่สร้าง และ/หรือปรับปรุงขึ้น

ตัวบ่งชี้ที่ 3 ประเมินผลการใช้หลักสูตรที่สร้างและ/หรือปรับปรุงขึ้น
แล้วนำผลการประเมินไปใช้

มาตรฐานที่ 2 โรงเรียนจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับหลักสูตรและนักเรียน

ตัวบ่งชี้ที่ 1 มีการเตรียมการสอนโดยจัดทำแผนการสอน ที่มีองค์ประกอบครบถ้วน สัมพันธ์กันสอดคล้องกับหลักสูตรและนักเรียน

ตัวบ่งชี้ที่ 2 จัดการเรียนการสอนตามแผนการสอนที่กำหนดไว้

ตัวบ่งชี้ที่ 3 ประเมินผลการเรียนได้ถูกต้องตามหลักการและระเบียบการประเมินผลและนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน

มาตรฐานที่ 3 โรงเรียนจัดแหล่งความรู้และสิ่งสนับสนุนอื่น ๆ ที่เอื้อต่อการจัดการ
การเรียนการสอน

ตัวบ่งชี้ที่ 1 จัดแหล่งความรู้และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการเรียนการสอน

ตัวบ่งชี้ที่ 2 มีเอกสารสิ่งพิมพ์ สื่อการเรียนการสอนที่มีคุณภาพและนำมาใช้ในการ
จัดการเรียนการสอน/กิจกรรมทางวิชาการอย่างเหมาะสม

ตัวบ่งชี้ที่ 3 มีสถานที่และระบบการจัดเก็บรักษา บริการเอกสารสิ่งพิมพ์และสื่อ
การเรียนการสอนรวมทั้งปรับปรุง ซ่อมแซมให้พร้อมที่จะใช้ประโยชน์ได้

มาตรฐานที่ 4 โรงเรียนจัดการนิเทศการศึกษาอย่างเป็นระบบ

ตัวบ่งชี้ที่ 1 วางแผน/โครงการนิเทศภายใน ได้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันปัญหาและ
ความต้องการของผู้รับการนิเทศ

ตัวบ่งชี้ที่ 2 ดำเนินการนิเทศภายในตามแผน/โครงการพิเศษ โดยใช้กิจกรรมที่
เหมาะสมกับงาน และผู้รับการนิเทศอย่างสม่ำเสมอและทั่วถึง

ตัวบ่งชี้ที่ 3 ประเมินผลการนิเทศภายในอย่างเป็นระบบและนำผลการประเมินไป
ใช้พัฒนาการนิเทศภายในของโรงเรียน

ตัวบ่งชี้ที่ 4 ประสานงานกับหน่วยงานภายนอก เพื่อพัฒนาการนิเทศภายในของ
โรงเรียน

งานกิจการนักเรียน

มาตรฐานที่ 5 โรงเรียนเกณฑ์เด็กในวัยการศึกษาภาคบังคับเข้าเรียน
ได้บรรลุตามเป้าหมายและได้เรียนอย่างสม่ำเสมอ

ตัวบ่งชี้ที่ 1 ดำเนินการให้เด็กในวัยการศึกษาภาคบังคับได้เข้าเรียน
ครบตามเป้าหมาย

ตัวบ่งชี้ที่ 2 ดำเนินการให้นักเรียนได้เรียนอย่างสม่ำเสมอ

มาตรฐานที่ 6 โรงเรียนบริการแก่นักเรียนตามสภาพพื้นฐานอย่างเหมาะสม

ตัวบ่งชี้ที่ 1 บริการด้านสุขภาพอนามัยอย่างเหมาะสม

ตัวบ่งชี้ที่ 2 บริการด้านอาหารกลางวันที่มีคุณภาพทางโภชนาการอย่างเหมาะสม

- ตัวบ่งชี้ที่ 3 บริการแนะแนวนักเรียนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง
- ตัวบ่งชี้ที่ 4 บริการช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนอย่างทั่วถึงและเหมาะสม
- มาตรฐานที่ 7 โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้การสอนตามหลักสูตร
- ตัวบ่งชี้ จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้การสอนตามหลักสูตรงานบุคลากร
- มาตรฐานที่ 8 โรงเรียนมีบุคลากรเพียงพอโดยจัดให้ปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม
- ตัวบ่งชี้ที่ 1 มีจำนวนบุคลากรตามเกณฑ์ที่ ก.ค. กำหนด หรือ จัดบุคลากรปฏิบัติงานได้ครบตามภารกิจ
- ตัวบ่งชี้ที่ 2 บุคลากรได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานได้ตรงตามวุฒิ/ประสบการณ์/ความสนใจหรือความถนัด
- มาตรฐานที่ 9 โรงเรียนสนับสนุนและดำเนินการให้บุคลากรปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- ตัวบ่งชี้ จัดสวัสดิการและสิ่งอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานได้ตรงตามความต้องการของบุคลากร
- มาตรฐานที่ 10 โรงเรียนพัฒนาบุคลากรตามความต้องการจำเป็นอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง
- ตัวบ่งชี้ที่ 1 จัดให้มีการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะและเจตคติที่ดีต่อการทำงานให้แก่บุคลากรตามความต้องการจำเป็นทั้งในระยะสั้นและระยะยาว
- ตัวบ่งชี้ที่ 2 ส่งเสริมบุคลากรให้มีความก้าวหน้าในวิชาชีพ และมีคุณธรรม

งานธุรการและการเงิน

- มาตรฐานที่ 11 โรงเรียนใช้แผนเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงาน
- ตัวบ่งชี้ที่ 1 มีแผน/โครงการปฏิบัติงานที่ครอบคลุมภารกิจ และสอดคล้องกับสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการของโรงเรียน
- ตัวบ่งชี้ที่ 2 มีการดำเนินงานตามแผน/โครงการ
- ตัวบ่งชี้ที่ 3 มีการประเมินผลการดำเนินงานและนำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงแผน/โครงการ

มาตรฐานที่ 12 โรงเรียนบริหารงานธุรการอย่างเป็นระบบเป็นปัจจุบันและมี
ประสิทธิภาพเอื้อต่อการเรียนการสอน

ตัวบ่งชี้ที่ 1 จัดระบบและปฏิบัติงานธุรการได้อย่างถูกต้องและเป็นปัจจุบัน

ตัวบ่งชี้ที่ 2 จัดระบบข้อมูลและสารสนเทศได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและนำไปใช้
ประโยชน์ในการบริหารงานของโรงเรียน และเอื้อต่อการเรียน
การสอน

ตัวบ่งชี้ที่ 3 ดำเนินการรักษาความปลอดภัยในทรัพย์สินของโรงเรียนอย่างรัดกุม

ตัวบ่งชี้ที่ 4 ประชาสัมพันธ์ภายในโรงเรียนอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง

มาตรฐานที่ 13 โรงเรียนบริหารงานการเงิน บัญชีและพัสดุอย่างเป็นระบบเป็น
ปัจจุบันและมีประสิทธิภาพเอื้อต่อการเรียนการสอน

ตัวบ่งชี้ที่ 1 ใช้จ่ายเงินของโรงเรียนได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของงาน/โครงการ
และเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน

ตัวบ่งชี้ที่ 2 จัดระบบและปฏิบัติงานการเงิน และบัญชีได้ถูกต้องเป็นปัจจุบัน

ตัวบ่งชี้ที่ 3 จัดหา จัดเก็บและจัดสรรวัสดุครุภัณฑ์ได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของ
การทำงาน

ตัวบ่งชี้ที่ 4 บริหารและควบคุมการใช้วัสดุครุภัณฑ์ให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียน
การสอน

งานอาคารสถานที่

มาตรฐานที่ 14 โรงเรียนวางแผนและจัดให้มีอาคารสถานที่อย่างเพียงพอและ
เหมาะสม

ตัวบ่งชี้ที่ 1 มีอาคารเรียน อาคารประกอบและบริเวณอย่างเพียงพอหรือการ
แก้ไขปัญหาการขาดแคลนได้อย่างเหมาะสม

ตัวบ่งชี้ที่ 2 มีแผนการสร้าง และรื้อถอนอาคารพร้อมมีแผนผังโรงเรียนที่
เหมาะสม

มาตรฐานที่ 15 โรงเรียนวางแผนและใช้อาคารสถานที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการจัดการเรียนการสอนและชุมชนพร้อมทั้งดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพดีและปลอดภัย

ตัวบ่งชี้ที่ 1 วางแผนและใช้อาคารเรียน อาคารประกอบและบริเวณโรงเรียนให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการจัดการเรียนการสอนและชุมชน

ตัวบ่งชี้ที่ 2 บำรุงรักษา ซ่อมแซม ตกแต่งอาคารเรียน อาคารประกอบและบริเวณให้อยู่ในสภาพดีและปลอดภัย

งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

มาตรฐานที่ 16 โรงเรียนจัดการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของโรงเรียนอย่างครอบคลุมและต่อเนื่อง

ตัวบ่งชี้ที่ 1 จัดกิจกรรมการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของโรงเรียนอย่างครอบคลุมและต่อเนื่อง

มาตรฐานที่ 17 โรงเรียนและชุมชนร่วมมือกัน
-ในด้านการบริการและปฏิบัติ
-กิจกรรมต่างๆ

ตัวบ่งชี้ที่ 1 มีการให้บริการทางวิชาการ บุคลากรวัสดุอุปกรณ์อาคารสถานที่ ศูนย์แพทย์และสถานฝึกงานอาชีพระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ตัวบ่งชี้ที่ 2 มีการร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา ; ระดับก่อนประถมศึกษา

ประกอบด้วย 6 มาตรฐาน 15 ตัวบ่งชี้ ดังต่อไปนี้

มาตรฐานที่ 1 โรงเรียนจัดครูที่มีคุณสมบัติเหมาะสม เข้าปฏิบัติงานครบทุกห้องเรียน

ตัวบ่งชี้ที่ 1 จัดครูที่มีวุฒิ หรือผ่านการฝึกอบรมเกี่ยวกับการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาปฏิบัติงานครบทุกห้องเรียน

ตัวบ่งชี้ที่ 2 จัดครูที่มีลักษณะเอื้อต่อการพัฒนาเด็ก เข้าปฏิบัติงานครบทุกห้องเรียน

มาตรฐานที่ 2 โรงเรียนจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กสอดคล้องกับแนวการจัดประสบการณ์

ตัวบ่งชี้ที่ 1 จัดห้องเรียนให้มีบรรยากาศดี ปลอดภัยและมีสภาพที่เอื้อต่อการจัดประสบการณ์

ตัวบ่งชี้ที่ 2 จัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนให้เด็กเล่นและปฏิบัติกิจกรรมสอดคล้องกับแนวและแผนการจัดประสบการณ์

ตัวบ่งชี้ที่ 3 จัดสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียนให้เด็กเล่นและปฏิบัติกิจกรรมสอดคล้องกับแนวและแผนการจัดประสบการณ์

มาตรฐานที่ 3 โรงเรียนจัดประสบการณ์ตรงได้ตอบสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคล ความต้องการความสนใจและความสามารถตามระดับพัฒนาการของเด็ก

ตัวบ่งชี้ที่ 1 เด็กเป็นผู้ตัดสินใจเลือกกิจกรรมการเรียนรู้และได้เล่นหรือปฏิบัติกิจกรรมตามที่ตนเลือก

ตัวบ่งชี้ที่ 2 วัตถุประสงค์พัฒนาการเป็นรายบุคคลครบทุกด้านโดยใช้วิธีการที่เหมาะสม

มาตรฐานที่ 4 โรงเรียนจัดบริการส่งเสริมสุขภาพอนามัยความปลอดภัยและโภชนาการตามสภาพของโรงเรียน

ตัวบ่งชี้ที่ 1 มีพื้นที่นอนและเครื่องนอนเพียงพอถูกสุขลักษณะตามสภาพของโรงเรียน

ตัวบ่งชี้ที่ 2 จัดบริการอาหารกลางวัน และอาหารเสริมที่สะอาด มีปริมาณเพียงพอและมีคุณค่าทางโภชนาการแก่เด็กทุกคนทุกวัน

ตัวบ่งชี้ที่ 3 จัดบริการด้านสุขภาพและดูแลสุขภาพปลอดภัยแก่เด็กทุกคนอย่างสม่ำเสมอ

มาตรฐานที่ 5 ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองเป็นไปในทางเสริมสร้างพัฒนาการเด็ก

ตัวบ่งชี้ บุคลากรในโรงเรียนและผู้ปกครองร่วมมือกันตัดสินใจเลือกแนวทางการดำเนินงานในการเสริมสร้างพัฒนาการของเด็ก

มาตรฐานที่ 6 เด็กมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติ

ปัญญาตามศักยภาพ

- ตัวบ่งชี้ที่ 1 เด็กเล่นหรือปฏิบัติกิจกรรมที่ใช้ประสาทสัมผัสได้
- ตัวบ่งชี้ที่ 2 เด็กชื่นชมในความสามารถและผลงานของตนเอง
- ตัวบ่งชี้ที่ 3 เด็กเล่นหรือปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้
- ตัวบ่งชี้ที่ 3 เด็กคิดแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นกระบวนการและสมเหตุผลตามวัย

เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา;ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ประกอบด้วย 4 มาตรฐาน 6 ตัวบ่งชี้ ดังต่อไปนี้

มาตรฐานที่ 1 โรงเรียนจัดรายวิชาและกิจกรรมตามโครงสร้างของหลักสูตรได้อย่างเหมาะสม

ตัวบ่งชี้ที่ 1 จัดรายวิชาได้สอดคล้องกับความสนใจ และความต้องการของนักเรียนตามสภาพท้องถิ่นและความพร้อมของโรงเรียน

ตัวบ่งชี้ที่ 2 จัดกิจกรรมตามโครงสร้างของหลักสูตรได้ครบถ้วนถูกต้องและตอบสนองความสนใจความต้องการของนักเรียน

มาตรฐานที่ 2 โรงเรียนดำเนินการให้นักเรียนได้เข้าเรียนและเรียนต่อจนจบหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น

ตัวบ่งชี้ที่ 1 ดำเนินการให้นักเรียนได้เข้าเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ตัวบ่งชี้ที่ 2 ดำเนินการส่งเสริมนักเรียนเรียนจนจบหลักสูตร

มาตรฐานที่ 3 โรงเรียนปกครองนักเรียนอย่างเป็นระบบ

ตัวบ่งชี้ ดำเนินการป้องกัน แก้ไขและส่งเสริมในด้านการพัฒนาวินัย คุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียน

มาตรฐานที่ 4 โรงเรียนจัดบุคลากรที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเข้าปฏิบัติงาน

ตัวบ่งชี้ จัดบุคลากรที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเข้าปฏิบัติงาน

ทรัพยากรที่เป็นค่าใช้จ่ายในการพัฒนาโรงเรียน

การนำเกณฑ์มาตรฐานทั้ง 3 ระดับ ไปใช้ในการพัฒนาโรงเรียนให้มีสภาพที่พึงประสงค์นั้น โรงเรียนจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนปัจจัยเบื้องต้นในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามตัวบ่งชี้ เพื่อให้สามารถพัฒนาไปสู่มาตรฐานในที่สุด

จากการวิเคราะห์มาตรฐาน และตัวบ่งชี้ทั้งหมดจะพบว่าในแต่ละตัวบ่งชี้จะต้องดำเนินงานในรูปของกิจกรรมต่าง ๆ หลายกิจกรรม จึงได้นำมาตรฐานและตัวบ่งชี้ทุกตัวมาวิเคราะห์ทำกิจกรรมการพัฒนา และปัจจัยเบื้องต้น เมื่อวิเคราะห์จนครบถ้วนทุกมาตรฐานและตัวบ่งชี้แล้วจะได้กิจกรรมที่ส่งผลต่อการพัฒนางานตามตัวบ่งชี้ และปัจจัยเบื้องต้นที่ใช้ค่อนข้างจะชัดเจนและหลากหลายดังตารางแสดงผลการวิเคราะห์กิจกรรมและปัจจัยเบื้องต้น ซึ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบ ได้แก่ สปอ./ก., สปจ. และสปช. สามารถที่จะนำเอาผลการวิเคราะห์ดังกล่าวไปเป็นข้อมูลในการพิจารณาจัดตั้งจัดสรรงบประมาณให้กับโรงเรียน ซึ่งจะทำให้โรงเรียนสามารถพัฒนางาน ให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

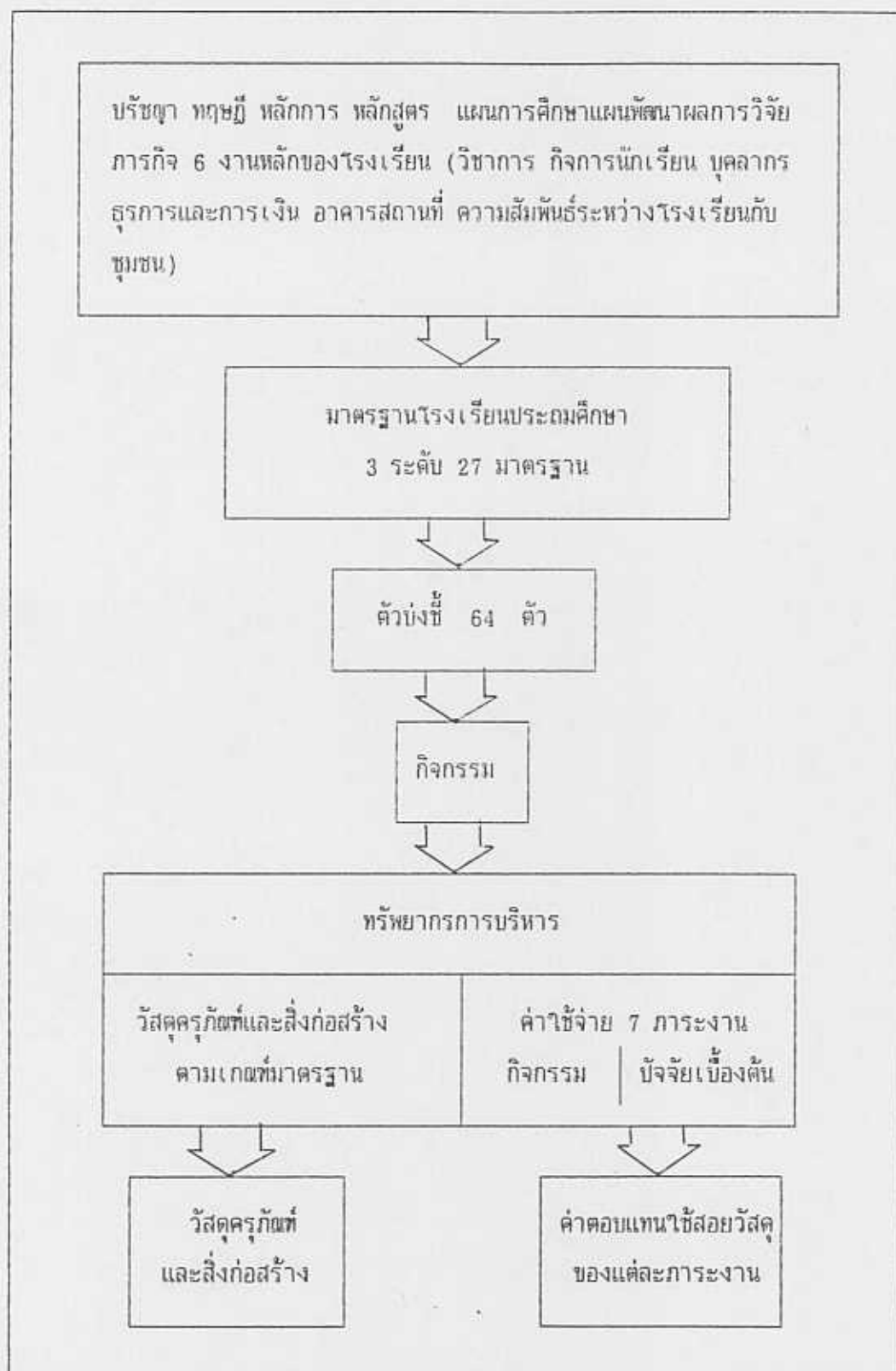
2.6.2 แนวทางการจัดตั้ง จัดสรรงบประมาณตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียน

การดำเนินงานตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) และฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดเป้าหมายคุณภาพนักเรียน (Output) เพื่อให้โรงเรียนประถมศึกษา ในสังกัดใช้เป็นเป้าหมายสำหรับการพัฒนาคุณภาพของนักเรียนให้บรรลุตามจุดหมายของหลักสูตร แต่ยังมีได้มีการกำหนดทิศทางหรือแนวทาง ที่จะพัฒนาไปสู่จุดหมายดังกล่าวอย่างชัดเจน โดยเฉพาะด้านกระบวนการ (Process) และปัจจัย (Input) การจัดการศึกษาที่ครอบคลุมทุกภารกิจของโรงเรียน ในส่วนของการจัดตั้งงบประมาณเป็นการจัดตั้งโดยวิเคราะห์ความขาดแคลนจากข้อมูลที่เป็นอยู่กับความเป็นไปได้ตามฐานะของงบประมาณของประเทศ จึงทำให้เกิดสภาวะการขอจัดตั้งงบประมาณค่อนข้างสูง และไม่สามารถบอกได้ว่าปริมาณเท่าใดจึงจะเพียงพอ ซึ่งเป็นผลให้เกิดความยุ่งยากของหน่วยงานแต่ละระดับ ที่จะพิจารณาตัดทอนหรือเพิ่มงบประมาณว่า ควรจะเพิ่มลดในงาน/โครงการใดจึงจะเหมาะสม เนื่องจากไม่มีเกณฑ์กลางที่จะบอกว่าควรกำหนดงบประมาณให้กับงาน/โครงการใด จำนวนเท่าใดจึงจะเหมาะสมสำหรับการดำเนินงานที่จะบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาตามภารกิจของหน่วยงานนั้น ๆ

ปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา ให้ครอบคลุมภารกิจงานของโรงเรียนประถมศึกษาในทุกระดับการศึกษา ได้แก่

1. เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2536
2. เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา : ระดับก่อนประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2537
3. เกณฑ์มาตรฐานวัสดุครุภัณฑ์ และสิ่งก่อสร้างโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2538

จากเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนดังกล่าว หากโรงเรียนสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอหรือสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด จะพัฒนาโรงเรียนประถมศึกษาให้บรรลุผลตามเกณฑ์มาตรฐานนั้นจะต้องได้รับการสนับสนุนด้านทรัพยากรจากรัฐบาลเพื่อให้โรงเรียนมีทรัพยากรดังกล่าวในการบริหารงาน และพัฒนาโรงเรียนไปสู่มาตรฐานในที่สุดซึ่งทรัพยากรที่รัฐบาลจะสนับสนุนนั้นมีความจำเป็นต้องหาคำตอบให้ได้ว่า หากมุ่งหวังจะให้โรงเรียนประถมศึกษาบรรลุตามมาตรฐาน จำเป็นต้องใช้ทรัพยากรอะไรบ้างจำนวนเท่าใด จึงจะเพียงพอสำหรับการบริหารงานโรงเรียน ทั้งนี้ โดยการวิเคราะห์เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาในทุกมาตรฐานและตัวบ่งชี้ว่ามีกิจกรรมสำคัญอะไรบ้างและแต่ละกิจกรรมจำเป็นต้องมีปัจจัยเบื้องต้นอะไร จำนวนเท่าใด ดังแผนภูมิที่ 5

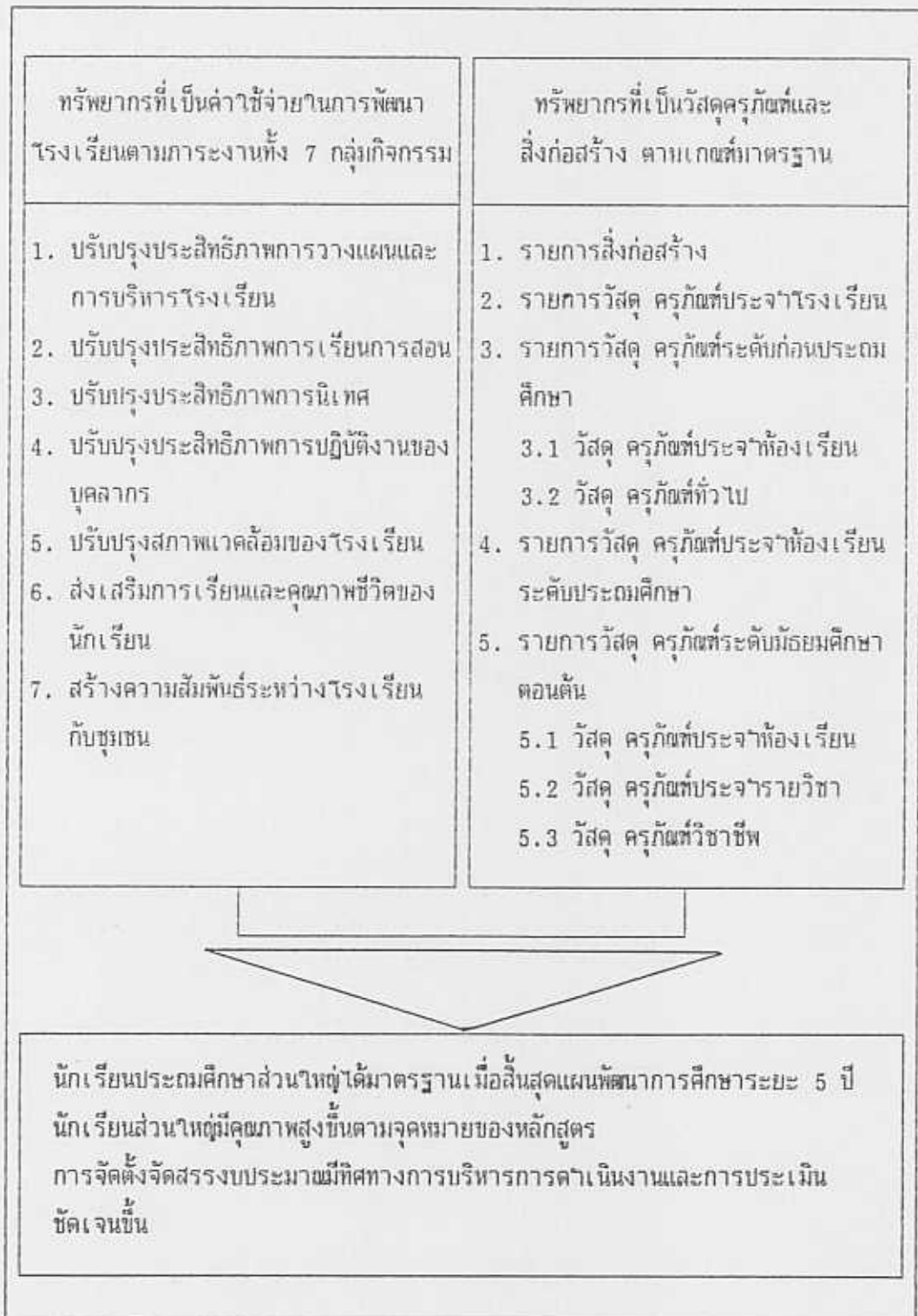

แผนภูมิที่ 5 แสดงการวิเคราะห์ที่มาตรฐานโรงเรียนเพื่อการจัดตั้งงบประมาณ

จากการวิเคราะห์ที่ตัวบ่งชี้ของทุกมาตรฐานในบทที่ 3 และบทที่ 4 พบว่าปัจจัยพื้นฐานที่ต้องใช้ในการพัฒนาโรงเรียนจะประกอบด้วยปัจจัยสองส่วน คือ

1. ทรัพยากรที่เป็นค่าใช้จ่ายในการพัฒนาโรงเรียนตามภาระงาน ทั้ง 7 ภาระงาน
2. ทรัพยากรที่เป็นวัสดุครุภัณฑ์และสิ่งก่อสร้างตามเกณฑ์มาตรฐานวัสดุครุภัณฑ์ และสิ่งก่อสร้างโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2538 ทั้งที่ใช้ประจำโรงเรียนและห้องเรียน

ดังนั้น การจัดตั้งงบประมาณเพื่อสนับสนุนปัจจัยเบื้องต้นทั้ง 2 ส่วน ดังกล่าว จึงเป็นการจัดตั้งที่มีฐานการคิดวิเคราะห์ที่มีทิศทางค่อนข้างจะชัดเจนและเชื่อมั่นได้ว่าการจัดตั้งจัดสรรงบประมาณตรงกับความต้องการในการพัฒนา อันจะนำไปสู่มาตรฐานโรงเรียน และหากมีการนิเทศติดตามของหน่วยงานในระดับอำเภอจังหวัด และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติอย่างจริงจังและต่อเนื่องแล้ว จะทำให้โรงเรียนประถมศึกษายกระดับคุณภาพไปสู่มาตรฐานในที่สุดดังแผนภูมิที่ 6

แผนภูมิที่ 6 ทรัพยากรการบริหารโรงเรียนที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

การจัดตั้งงบประมาณ โดยใช้ข้อมูลจากผลการประเมินเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนเป็น
ฐาน ควรมึหลักการสำคัญดังต่อไปนี้ คือ

1. กำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
2. ประเมินมาตรฐานโรงเรียน และใช้ผลการประเมินเป็นข้อมูลพื้นฐานในการ
กำหนดปัญหาความต้องการ
3. วางแผนและกำหนดความต้องการระยะยาว และรายปี (Benchmark)
4. เสนอขอจัดตั้งงบประมาณจากหน่วยปฏิบัติภายใต้กรอบนโยบาย และวงเงินของ
กรมเจ้าสังกัด (Bottom up และ Top down)

เพื่อให้การจัดตั้งงบประมาณตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาเป็นไปตาม
หลักการดังกล่าว ควรนำแนวทางไปดำเนินการจัดตั้งงบประมาณตั้งแต่ระดับโรงเรียน สำนักงาน
การประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดและสำนักงานคณะกรรมการ
การประถมศึกษาแห่งชาติ โดยปรับปรุงวิธีการหรือรายละเอียดในแต่ละระดับ ส่วนขั้นตอนสำคัญ
ยังเป็นไปตามขั้นตอนของกระบวนการ จัดตั้งงบประมาณปัจจุบันทุกประการ ซึ่งทำให้การจัดทำ
แผนการจัดตั้งจัดสรรงบประมาณมีความชัดเจนสอดคล้องกับสภาพปัจจุบันปัญหา และความต้องการ
ของโรงเรียนอย่างแท้จริง ดังแผนภูมิที่ 7

สำหรับการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาระยะ 5 ปี การเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการ
จัดทำแผนพัฒนาการศึกษาระยะ 5 ปี การจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาและจัดตั้งงบประมาณประจำปี
ในระดับโรงเรียน สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ สำนักงานการประถมศึกษา
จังหวัดและสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จะได้อธิบายขั้นตอนอย่างละเอียด
ต่อไป

2.7 การจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาและการขอจัดตั้งงบประมาณประจำปี

เมื่อสำนักงานประมาณวิเคราะห์แผนพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระยะ 5 ปี เพื่อพิจารณาถึงความต้องการด้านงบประมาณในแต่ละปีประกอบกับนโยบายรัฐบาลแล้ว จะกำหนดวงเงินงบประมาณรายกระทรวง เสนอคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบหลังจากนั้น จะแจ้งกรอบวงเงินงบประมาณประจำปีให้กับกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการก็จะพิจารณานโยบายของกระทรวงและของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เพื่อกำหนดวงเงินให้กับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำหรับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเองก็เช่นกันก็จะพิจารณาพัฒนาการศึกษาระยะยาว 5 ปีของแต่ละสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัด เพื่อกำหนดกรอบแผนและวงเงินให้สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด และสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดก็จะกำหนดกรอบแผนและวงเงินให้สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ตามลำดับ โดยพิจารณาพัฒนาการศึกษาระยะ 5 ปี และข้อมูลจากสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เพื่อที่สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอจะได้กำหนดกรอบแผนและวงเงินให้กับโรงเรียนในสังกัดต่อไป

การจัดตั้งงบประมาณประจำปี โดยใช้เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาเป็นข้อมูลพื้นฐานสำคัญนั้นเห็นขั้นตอนการดำเนินการดังต่อไปนี้

2.7.1 ระดับโรงเรียน (ร.ร.)

2.7.1.1 รวบรวมข้อมูล

- (1) ผลการประเมินมาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา
- (2) วัสดุ ครุภัณฑ์และสิ่งก่อสร้างที่มีอยู่จริง

2.7.1.2 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการทรัพยากรโดย

- (1) เปรียบเทียบผลการประเมินกับเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียน
- (2) เปรียบเทียบวัสดุครุภัณฑ์และสิ่งก่อสร้างที่มีอยู่จริงกับเกณฑ์มาตรฐานวัสดุครุภัณฑ์และสิ่งก่อสร้าง

2.7.1.3 จัดลำดับความสำคัญใน 2 เรื่อง คือ

- (1) กิจกรรมสำคัญที่จะต้องดำเนินการเพื่อให้บรรลุเกณฑ์มาตรฐาน
- (2) วัสดุครุภัณฑ์และสิ่งก่อสร้างที่เป็นความต้องการจำเป็นตามลำดับความสำคัญ

2.7.1.4 สรุปรายงานผลตามแบบที่กำหนดให้ คือ

- (1) แบบสรุปผลการประเมินมาตรฐานโรงเรียน
- (2) แบบบันทึกข้อมูลการจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรมที่
ต้องการพิจารณาตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียน
- (3) แบบสำรวจวัสดุ ครุภัณฑ์และสิ่งก่อสร้าง

2.7.2 ระดับสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ (สปอ./ก.)

- 1) รวบรวมข้อมูลจากแบบรายงานของทุกโรงเรียน
- 2) ตรวจสอบและวิเคราะห์โดยคำนึงถึงนโยบายกรอบวงเงิน ผลการ
ประเมินมาตรฐานโรงเรียน
- 3) ประมวลผลข้อมูลใน 2 ส่วน คือ
 - (1) จำนวนโรงเรียนที่ได้ระดับคุณภาพต่าง ๆ เป็นรายตัวบ่งชี้
 - (2) จัดลำดับความสำคัญของกิจกรรมของโรงเรียน
- 4) สรุปรายงาน สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ในภาพรวมของ
สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ

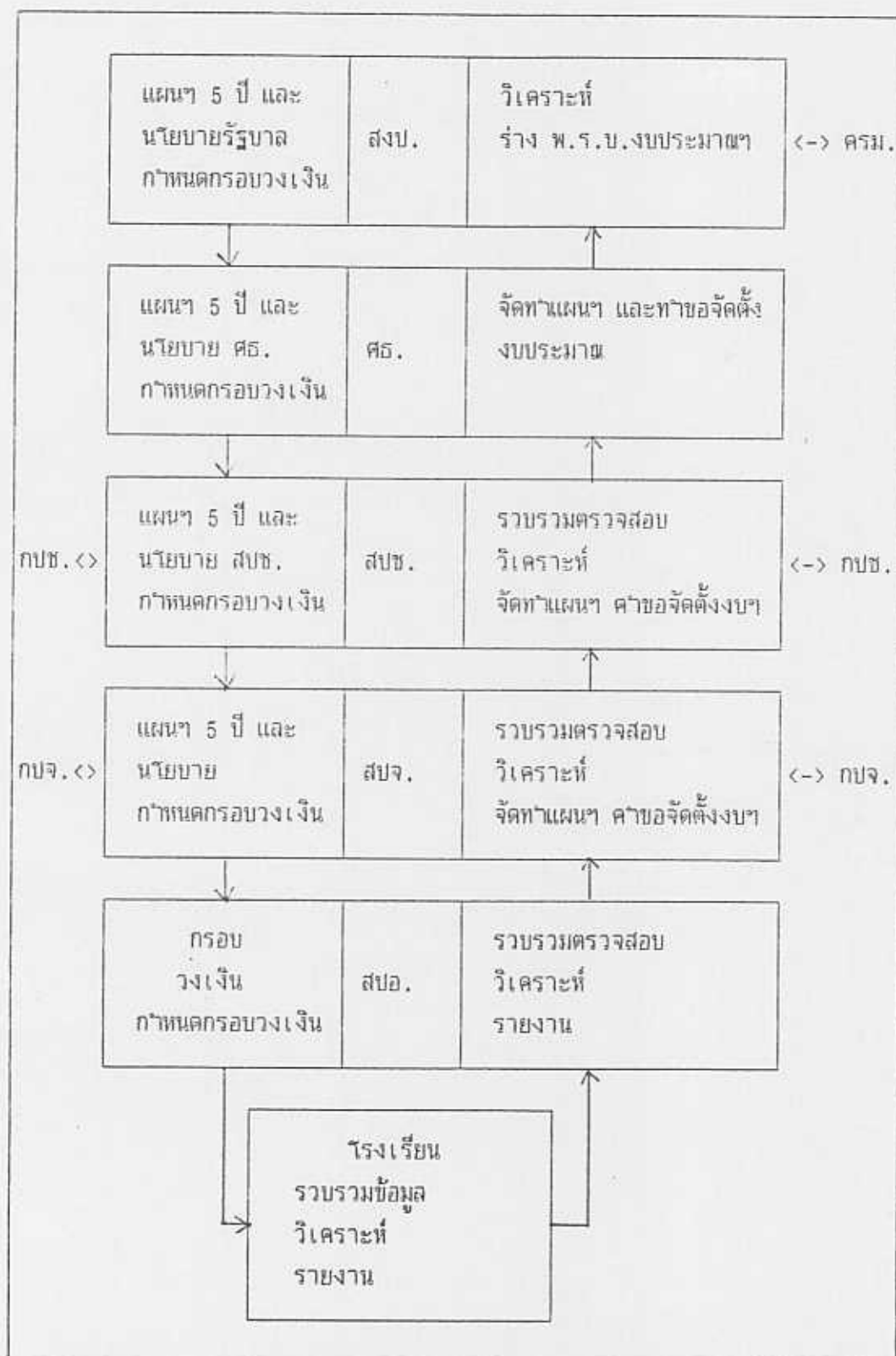
2.7.3 ระดับสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด (สพจ.)

- 1) รวบรวมข้อมูลจากแบบรายงานของทุกสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/
กิ่งอำเภอ
- 2) ตรวจสอบข้อมูลโดยคำนึงถึงนโยบาย กรอบวงเงินผลการประเมิน
มาตรฐานโรงเรียน และเกณฑ์มาตรฐานวัสดุครุภัณฑ์และสิ่งก่อสร้าง
- 3) ประมวลผลข้อมูลใน 3 ส่วน คือ
 - (1) จำนวนโรงเรียนที่ได้ระดับคุณภาพต่าง ๆ เป็นรายตัวบ่งชี้
 - (2) จัดลำดับความสำคัญของกิจกรรมเป็นข้อมูลรวมของ
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
 - (3) จัดลำดับความต้องการวัสดุ ครุภัณฑ์และสิ่งก่อสร้าง
- 4) วิเคราะห์ข้อมูลทั้ง 2 ลักษณะ คือ
 - (1) ทาค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานกิจกรรมตามลำดับความสำคัญที่
ประมวลผลไว้ซึ่งจะเป็นค่าตอบแทนใช้สอยและวัสดุ ที่จำเป็นต้อง
ใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านั้น

- (2) วัสดุครุภัณฑ์และสิ่งก่อสร้างที่ขาดแคลนตามลำดับที่ประมวลผลไว้
- 5) นำข้อมูลการประเมินมาตรฐานโรงเรียนไปพิจารณาจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาประจำปีและนำข้อมูลที่ประมวลผลจากค่าใช้จ่ายในการดำเนินกิจกรรม และวัสดุ ครุภัณฑ์ สิ่งก่อสร้างไปพิจารณา จัดทำคำขอจัดตั้งงบประมาณประจำปี
 - 6) จัดทำแผนพัฒนาการศึกษาและคำขอจัดตั้งงบประมาณประจำปีขอความเห็นชอบจาก กบจ. แล้วรายงานสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

2.7.4 รัศมีสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ(สพช.)

- 1) รวบรวมข้อมูลจากแบบรายงานของทุกสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
- 2) ตรวจสอบแผนพัฒนาการศึกษาและคำขอจัดตั้งงบประมาณประจำปี ของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
- 3) วิเคราะห์โดยคำนึงถึงนโยบาย กรอบวงเงิน ผลการประเมินมาตรฐานโรงเรียน ความเป็นไปได้ ลำดับความสำคัญ บูรณาการรวมกับงานโครงการของแต่ละกอง
- 4) จัดทำแผนพัฒนาการศึกษาและคำขอจัดตั้งงบประมาณประจำปี ขอความเห็นชอบคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติแล้วรายงานกระทรวงศึกษาธิการเพื่อเสนอสำนักงบประมาณต่อไป ดังแผนภูมิที่ 8

แผนภูมิที่ 8 แสดงการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาและค่าขอจัดตั้งงบประมาณประจำปี

2.8 บทบาทและหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดและสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ

2.8.1 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

2.8.1.1 จัดสร้างและพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานทางการศึกษาต่าง ๆ เช่น เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาทุกระดับการศึกษา คู่มือการใช้เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาทั้ง 3 ระดับ การจัดตั้งจัดสรรงบประมาณตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา เกณฑ์มาตรฐานสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด/อำเภอและกิ่งอำเภอ ฯลฯ

2.8.1.2 ให้ความรู้วิทยากรระดับจังหวัด จัดทำเอกสารคู่มือสร้างสื่อในรูปแบบต่าง ๆ ประชาสัมพันธ์ ฯลฯ เพื่อนำไปขยายผลเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเกณฑ์มาตรฐาน ให้กับทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจนถึงระดับโรงเรียนอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง

2.8.1.3 ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกณฑ์มาตรฐานแก่ผู้บริหาร และศึกษานิเทศก์ทุกระดับ โดยบรรจุเนื้อหาสาระที่สำคัญในหลักสูตรการฝึกอบรมและการประชุมสัมมนาาระดับกรม เช่น

- การประชุมสัมมนาผู้บริหารการศึกษาและศึกษานิเทศก์ทุกระดับ เช่น ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ฯลฯ

- การฝึกอบรมเข้าสู่ตำแหน่งผู้บริหารและศึกษานิเทศก์ เช่น การฝึกอบรมเตรียมผู้บริหารระดับต่างๆ ณ สถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา ฯลฯ

2.8.1.4 จัดตั้งจัดสรรทรัพยากร การศึกษาที่จำเป็นต่อการพัฒนางานให้แก่ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น งบประมาณ วัสดุครุภัณฑ์ อาคารสถานที่บุคลากร ฯลฯ

2.8.1.5 นิเทศติดตามผลการดำเนินงานของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด

2.8.1.6 วิเคราะห์ผลการประเมินมาตรฐานจากสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดทุกจังหวัดใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดนโยบายที่สำคัญและวางแผนงาน/โครงการทั้งระยะสั้นและระยะยาวทุกหน่วยงานระดับกรม เช่น แผนการจัดตั้งจัดสรรงบประมาณแผนอัตรากำลัง แผนพัฒนาบุคลากร แผนนิเทศการศึกษา แผนจัดตั้งจัดสรรวัสดุครุภัณฑ์และสิ่งก่อสร้าง แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาโครงการขยายโอกาส โครงการอาหารเสริม(นม) ฯลฯ

2.8.1.7 ประสานงานกับสำนักงานงบประมาณ ในการจัดทำแผนจัดตั้งงบประมาณ โดยใช้ฐานข้อมูลของการประเมินมาตรฐาน การประเมินคุณภาพนักเรียนและการจัดตั้งจัดสรรทรัพยากรตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา

2.8.1.8 สนับสนุน ส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพ จนถึงระดับมาตรฐานให้เท่าเทียมกัน และเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้จ่ายงบประมาณตรงตามวัตถุประสงค์ให้กับทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.8.1.9 ปรับปรุงเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนทุกระดับการศึกษาและทุกเรื่องให้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน แนวโน้มทางการศึกษานโยบายการคลัง ฯลฯ

2.8.2 สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด

2.8.2.1 จัดตั้งคณะกรรมการพัฒนางานมาตรฐานการศึกษาระดับจังหวัด/อำเภอให้ครอบคลุมทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

2.8.2.2 เผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนทุกระดับตลอดจนการใช้เกณฑ์มาตรฐาน ทั้งด้านการพัฒนาโรงเรียนและการจัดตั้งจัดสรรงบประมาณ

- จัดการประชุมอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เช่น หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารโรงเรียนผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน ครู ฯลฯ
- จัดทำเอกสารเผยแพร่ เช่น วารสาร จุลสาร จดหมายข่าว ฯลฯ
- จัดนิทรรศการแสดงผลงานโรงเรียน/สปอ. /สปก. ที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ในวันสำคัญต่างๆ ตามความเหมาะสม

2.8.2.3 จัดตั้งจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษาที่เป็นต่อการพัฒนางาน เช่น งบประมาณ บุคลากร วัสดุครุภัณฑ์ อาคารสถานที่ ฯลฯ ให้แก่โรงเรียน

2.8.2.4 สนับสนุน ส่งเสริมและช่วยเหลือโรงเรียน ให้สามารถพัฒนางานจนบรรลุตาม เกณฑ์มาตรฐาน

2.8.2.5 นิเทศ ติดตาม กำกับ การดำเนินงานของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ และโรงเรียน

2.8.2.6 กำหนดมาตรการตรวจสอบมาตรฐานโรงเรียนในจังหวัดการใช้ทรัพยากรตรงตามวัตถุประสงค์ โดยการสุ่มประเมินเพื่อควบคุมมาตรฐานในภาพรวมของ จังหวัด

2.8.2.7 นำผลการประเมินมาตรฐานทุกระดับจากสำนักงานการประถมศึกษา/กิ่งอำเภอ มาวิเคราะห์ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการให้ความช่วยเหลือส่งเสริมและสนับสนุนโดยการวางแผนพัฒนาการศึกษาระดับจังหวัดทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เช่น แผนการจัดตั้ง จัดสร้างงบประมาณ วางแผนอัตรากำลัง แผนพัฒนาบุคลากร แผนการนิเทศ แผนจัดสรรวัสดุครุภัณฑ์และสิ่งก่อสร้างแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ฯลฯ และนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ของจังหวัด ส่งผ่านระบบ Electronic mail (E-mail) ตามปฏิทินปฏิบัติงานให้กองวิชาการสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติภายในเดือนพฤษภาคมของทุกปี

2.8.2.8 เผยแพร่ผลการดำเนินงานของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ และโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จและเป็นแบบอย่างที่ดี

2.8.3 สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ

2.8.3.1 จัดตั้งคณะกรรมการพัฒนางานมาตรฐานการศึกษาระดับอำเภอ ให้ครอบคลุมทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

2.8.3.2 เผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนทุกระดับตลอดจนการใช้เกณฑ์มาตรฐาน ทั้งด้านการพัฒนาโรงเรียนและการจัดตั้งจัดสร้างงบประมาณ

- จัดการประชุมอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เช่น ศึกษานิเทศก์

ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน ครู ฯลฯ

- จัดทำเอกสารเผยแพร่ เช่น วารสาร จุลสาร จัดหมายข่าว ฯลฯ

- จัดนิทรรศการแสดงผลงานโรงเรียน ที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ใน

วันสำคัญต่างๆ ตามความเหมาะสม

2.8.3.3 จัดตั้งจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษาที่จำเป็นต่อการพัฒนางาน เช่น งบประมาณ บุคลากร วัสดุครุภัณฑ์ อาคารสถานที่ ฯลฯ ให้แก่โรงเรียน

2.8.3.4 สนับสนุน ส่งเสริมและช่วยเหลือโรงเรียน ให้สามารถพัฒนางานจนบรรลุตาม เกณฑ์มาตรฐาน

2.8.3.5 นิเทศ ติดตาม กำกับ การดำเนินงานของโรงเรียน

2.8.3.6 กำหนดมาตรการตรวจสอบมาตรฐานโรงเรียนในอำเภอการใช้ทรัพยากรตรงตามวัตถุประสงค์ โดยการสุ่มประเมินเพื่อควบคุมมาตรฐานในภาพรวมของ อำเภอ

2.8.3.7 นำผลการประเมินมาตรฐานทุกระดับจากโรงเรียนกาวิเคราะห์ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการให้ความช่วยเหลือส่งเสริม และสนับสนุนโดยการวางแผนพัฒนาการศึกษาระดับอำเภอทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เช่น แผนการจัดตั้งจัดสร้างงบประมาณ วางแผน อัตรากำลังแผนพัฒนาบุคลากร แผนการนิเทศ แผนจัดสรรวัสดุครุภัณฑ์และสิ่งก่อสร้าง แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ฯลฯ

2.8.3.8 เผยแพร่ผลการดำเนินงานของโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จและเป็นแบบอย่างที่ดี

จากการศึกษาหลักการทฤษฎี ขั้นตอนและกระบวนการในการจัดตั้งจัดสร้างงบประมาณของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ การกิจและบทบาทหน้าที่ของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ทำให้ผู้วิจัยอาศัยเป็นกรอบและแนวทางในการศึกษา แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดหางบประมาณต่อไป